

KNIHY A JEJICH LIDÉ

ČTENÁŘSKÉ ŽIVOTOPISY

Jiří Trávniček /ed./				Jaroslav Med
Antonín Bajaja				Věra Menclová
Dana Blatná				Simona Monyová
Petr Bouda				Jan Novák
Václav Burian				Pavel Kryštof Novák
Jaroslav Císař				Ivo Odehnal
Hana Hanáčková				Jiří Padevět
Markéta Hejkalová				Aleš Palán
Ondřej Horák				Jiří Pelán
Michal Jareš				Tomáš Řehák
Dana Kalinová				Jiří Říha
Jan Kanzelsberger				Helena Stachová
Eva Katrušáková				Jovanka Šotolová
Jan Keller				František Štorm
J. H. Krchovský				Filip Tomáš
Ladislav Kurka				Petr Voit
Martin Machovec				Josef Žák
				
				
				

Jiří Trávníček /ed./

KNIHY A JEJICH LIDÉ

ČTENÁŘSKÉ ŽIVOTOPISY

Brno 2015

Editor © Jiří Trávníček, 2013

© Host — vydavatelství, s. r. o., 2013, 2015 (elektronické vydání)

ISBN 978-80-7491-304-4 (Formát PDF)

ISBN 978-80-7491-305-1 (Formát ePub)

ISBN 978-80-7491-307-5 (Formát MobiPocket)

Antonín Bajaja
Dana Blatná
Petr Bouda
Václav Burian
Jaroslav Císař
Hana Hanáčková
Markéta Hejkalová
Ondřej Horák
Michal Jareš
Dana Kalinová
Jan Kanzelsberger
Eva Katrušáková
Jan Keller
J. H. Krchovský
Ladislav Kurka
Martin Machovec
Jaroslav Med
Věra Menclová
Simona Monyová
Jan Novák
Pavel Kryštof Novák
Ivo Odehnal
Jiří Padevět
Aleš Palán
Jiří Pelán
Tomáš Řehák
Jiří Říha
Helena Stachová
Jovanka Šotolová
František Štorm
Filip Tomáš
Petr Voit
Josef Žák

spisovatelé
překladaelé
knihovníci
knihkupci
editoři
literární vědci
nakladatelé
propagátoři
aj.

Na úvod

Tento soubor by chtěl být poctou čtení, tj. aktivitě, dovednosti, kulturní technice, kompetenci, civilizační nezbytnosti, vášni, o níž se už nějaký čas soudí, že upadá, vytrácí se, stagnuje, je vytěšňována jinými činnostmi. Je to pocta nepřímá, protože zprostředkovaná přes třicet tři osobních biografí lidí, kteří se čtením nějak osudově souznějí: profesně se mu snaží na mnoha frontách pomáhat, rozšiřovat jeho pole, eventuálně svým úsilím obohacují čtenářské pole jiných. V souboru najdeme spisovatele, nakladatele, editory, knihkupce, překladatele, knihovníky, literární vědce... ale také jednoho typografa, knihovědce, zakladatelku nadace podporující čtení dětem, literární agentku, člověka, jenž se na několika místech snažil sloužit knize — jako ministerský úředník a redaktor časopisu věnovaného světu knih, ředitelku našeho největšího knižního veletrhu. Zkrátka: sešla se nám tu taková literárně-knižně-čtenářská ekumena. V mnoha případech jde o lidi, které lze těžko profesně zařadit; oblasti jejich působení jsou totiž mnohé. Naretfíme na spisovatelku, která je zároveň nakladatelkou, k tomu ještě překladatelkou a organizátorkou knižních veletrhů. Je tu i novinář, nakladatel, básník a překladatel v jedné osobě; dále třeba čtyřjediný redaktor-editor-básník-literární vědec atd. Vedle hvězd současného českého literárního nebe jsou tu například puncovaní akademici, renomovaní překladatelé, zdatní řemeslní fachmani knižní branže, ale také lidé širším kruhům

neznámí. Nejmladšímu narátorovi bylo v době nahrávání třicet čtyři, nejstaršímu osmdesát let.

Všichni narátoři byli podrobeni biografické osnově, konkrétně osnově *čtenářské biografie*. A protože jde vesměs o lidi, kteří už mnohého dosáhli, jsou u veřejnosti známí, vykonávají svou profesi, za niž jsou ceněni, tak ve výsledku nemohlo vzniknout nic jiného než *biografie čtenářsko-profesní*. Bylo by totiž dost podivné povídat si s jedním z nejznámějších současných českých básníků a nedotknout se jeho tvorby, včetně zkušenosti s nakladateli a veřejnými čteními. A zcela nepřipadně by vypadal čtenářský životopis té, jež založila Noc s Andersemem, kdyby na tohle nedošla řeč — proč vznikla, jak funguje, s jakým ohlasem. Dříve však, než se stačili stát spisovateli, nakladateli, řediteli knihoven, majiteli knihkupeckých sítí atd., byli nějakou dobu čtenáři. Ne že by jimi snad poté být přestali, ale někde se jejich angažmá pro knihu a čtení muselo zrodit; někdo je k nim musel přivést; nemohlo k tomu přece dojít nějakým iracionálně-mystickým samozájehem.

Jak již bylo řečeno, osnovou byl čtenářsko-profesní životopis, to znamená, že se postupovalo chronologicky. V poslední části se však biografická linearita zastavila a došlo na osudové životní knihy, čtenářské rituály a také na vztah k jiným médiím. Úplný konec každé z biografí směřuje do budoucnosti. Narátoři se tu vyjadřují, co se s knihami a čtením podle nich stane v čase příštím. O technice a způsobu přepisu se více praví v ediční poznámce.

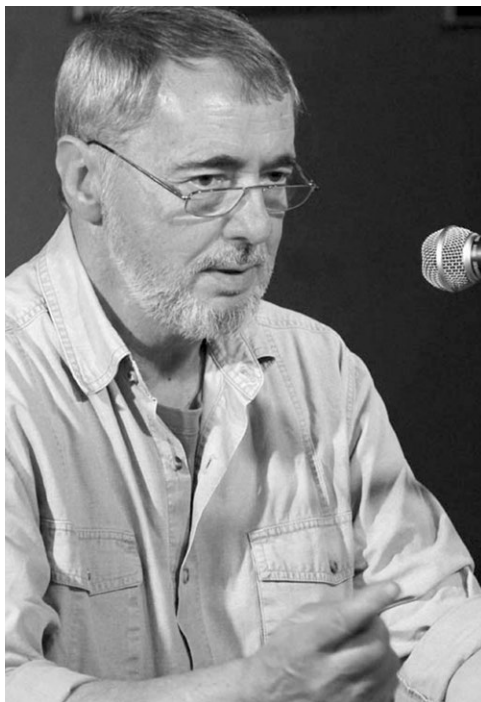
Jak tuhle knihu číst? Anebo možná lépe: co všechno z ní lze vyčíst? Aniz bychom chtěli vnucovat nějaký klíč či optiku, máme za to, že můžeme mluvit o několika výpovědních rastroch. Jsou to především všechno velmi osobité životní osudy anebo — řečeno moderně — „příběhy“, a to v mnoha případech nejenom čtenářsko-profesní. Dále jde o sondu do českých kulturních dějin od první republiky až do roku 2013; v několika případech i do dějin tzv. velkých, politických. Jiným rastroem by mohla být výpověď o tom, jak fungují jednotlivé instance čtenářské socializace — rodina, škola, knihovny, přátelé.

Jednotlivé „příběhy“ lze číst i jako soubor doporučené četby „ve stavu tekutém“, tj. mimo autoritativní seznamy tzv. povinné četby na jedné straně a mimo marketingovou naléhavost reklamních kampaní na straně druhé. Čili doporučení neautoritativně autoritativní... Je to též kniha-svědectví o tom, co dělá se čtením naše (digitální) doba — ohrožuje ho?, posouvá ho?, a pokud, tak kam? Ale především: jde o životopisy nahlížené optikou vztahu k písmenkům, tedy svého druhu třicet tři kondenzovaných čtenářských bildungsrománů.

Poděkovat bych chtěl především „svým“ narátorům. Za to, že se mnou měli trpělivost a že byli ochotni se tohoto nápadu zúčastnit. Za všechna setkání jsem opravdu rád; cítím se jimi poctěn a obohacen, a to zejména tím, že jsem jednotlivým narátorům mohl naslouchat, být jim nablízku a mohl se tak podílet na „zertextování“ jejich hlasů pro oči jiných. Mé poděkování patří rovněž kolegovi Michalu Přibáňovi za cenné rady k ediční úpravě svazku. Zdeňku Volfovi a Miloši Voráčovi děkuji za to, že této knize vymysleli název i podnázev.

Brno, červen 2013

Antonín Bajaja

Nar. 1942; spisovatel, publicista; vystudoval Vysokou školu zemědělskou v Brně, pracoval v zemědělství, po r. 1989 působil jako novinář a vysokoškolský učitel; debutoval v roce 1982 (*Mluvití stříbro*), od té doby vydal několik dalších prozaických knih (*Duely*, *Zvlčení*, *Na krásné modré Dřevnici*); je nositelem Státní ceny za literaturu (2010).

Miluju příběhové věci

OTEC — POSLEDNÍ SOUKROMÝ LÉKAŘ VE ZLÍNĚ

Narodil jsem se 30. května 1942, v době heydrichiády, i když samotný atentát jsem zažil v mamčině břiše — asi strach. Děda s babičkou měli ve Zlíně na náměstí hotel. Byl tam i salon s knihovnou a klavírem, na který hrál dokonce Janáček, když jednou projížděl Zlínem. Prarodiče se seznámili v Americe, kam emigrovali za Rakouska-Uherska, a v roce 1920, brzy po vzniku Československa, se vrátili na parníku Aquitania zpět do vlasti; maminka se narodila ještě v New Yorku. Děda byl trochu anarchista a po otci Žid. Jako mladík se živil různě, hlavně byl šprýmař a tulák; cestoval po USA na nákladních vagonech se všelijakými vandráky. Říkal jim *railroad bums* a znal o nich písničku. Ale babička ho zkrotila, vzali se, docela zbohatli a pořídili si v Yonkers dům s obchodem. Několikrát u nich přespal Tomáš Baťa, když sbíral v Americe zkušenosti. Jan i Rozálie byli vlastenecky založení, udržovali styky s krajanskými spolky, a děda se dokonce stal za první světové války členem americké větve protirakouské Maffie.¹ Za padesát dolarů, jimiž přispěl na *osvobození českého národa*, dostal diplom. Když přijeli do Zlína, koupili si zmíněný hotel, kde měl předtím Baťa prodejnu obuvi; byl to rodný dům profesora Univerzity Karlovy, historika Karla Stloukala. Kromě koupě

¹ Maffie — hlavní orgán českého odboje během první světové války; podílel se hlavně na předávání informací ven a na udržování kontaktu se členy v zahraničí.

hotelu postavil děda rodinnou vilku a dva větší baráky, jeden z nich pro maminku. Ta absolvovala vyšší dívčí školu YWCA,² vdala se a zůstala v domácnosti. Otec byl lékař; v přízemí našeho domu měl ordinační místnosti včetně rentgenu. Zůstal ve Zlíně posledním doktorem se soukromou praxí, což se soudruhům nelíbilo. Zdědil po dědovi auto, které na zakázku vyrobila firma Wichterle & Kovářík. Občas mě v té „wikovce“ vozil, když jel k pacientům, někdy umírajícím. Byl jsem z toho dost vykulený.

Otec pocházel ze selského rodu, z Kněžpole u Uherského Hradiště, kde měli Bajajovi pole, koně, dobytek, prasata... a dokonce i páva. Jeho peří stříadala teta Mařka pro šohaje k Jízdám králů. Kněžpolský dědeček dělal starostu a my jsme k nim jezdili o prázdninách. Začátkem padesátých let otec najednou zmizel. Maminka nám (měl jsem dvě sestry) řekla, že je na vojenském cvičení, ale stejně jsme se dozvěděli, že je ve vězení. Když se odtamtud vrátil, jeho „živnost“ byla zkonfiskovaná. Místo ní jsme měli v přízemí krajskou hygienickou stanicí, později kanceláře elektroopravny. My jsme mohli bydlet v poschodí.

Rodiče i prarodiče nám doma četli, samozřejmě nejvíc pohádky. Měl jsem takovou oblíbenou trojici: *Karkulku*, *Smolíčka* a *Perníkovou chaloupku*. Dnes už jsem schopen to ocenit a jaksi pojmenovat, zejména po četbě Bettelheima a Franzové:³ jde o základní archetypy, v nichž se ukazuje soubor dobra a zla. Naši měli velkou knihovnu; obrovský lodní kufr plný knížek si z Ameriky přivezli taky babička s dědou. Ti se v roce 1946 vzdali amerického občanství, aby mohli volit. Komunisti jim pak znárodnili hotel a vystěhovali je ze Zlína i z okresu. Jejich americká

2 YWCA – Young Women's Christian Association (Křesťanské sdružení mladých žen), vzniklo v roce 1885 v Londýně.

3 Bruno Bettelheim (1903—1990), americký psychoanalytik rakouského původu; Marie-Louise von Franzová (1915—1998), švýcarská psycholožka, blízká spolupracovnice C. G. Junga; oba se věnovali výkladu pohádek: Bettelheim – *The Uses of Enchantment: Meaning and Importance of Fairy Tales* (1975, česky pod názvem *Za tajemstvím pohádek*, 2000), von Franzová – *Psychologische Märcheninterpretation. Eine Einführung* (1986, česky pod názvem *Psychologický výklad pohádek*, 2011).

knihovna zmizela, z hotelu zůstalo pár thonetek, nástěnné hodiny a dva obrazy, kopie podle Alše a Brožíka. Na prvním věštila kněžna Libuše slávu Praze, na druhém Jan Hus v Kostnici říkal, že nade vším vítězí pravda.

RYCHLÉ ŠÍPY MĚ MOC NEZAJÍMALY

Do školy jsem začal chodit na podzim 1948, ale ještě jsme zpívali „Tatičku, starý náš“. Číst jsem neuměl, protože mě do toho nikdo nenutil. Čtení mě nebavilo. Možná i proto, že se učilo tím způsobem, že paní učitelka měla v ruce stopky, a kdo text rychleji přečetl, ten vyhrál. Bylo to něco strašného, protože děcka odříkávala věty a nevěděla, co čtou. To, co ti nejlepší přečetli za minutu, jsem já louskal dlouho předlouho, jak by pravil pohádkář. Fascinovalo mě, že spojení písmen *a*, *n* a *o* dá *ano*; vždycky jsem nad tím žasl, nad tou silou, co spojuje písmena a dává jim smysl. Což mi v určité míře zůstalo dodnes. Ale naštěstí nás později, na jedenáctiletce, učil češtinu pan profesor Babík, byl to příbuzný mé maminky. Měli společného bratrance, literárního kritika a historika Bohuše Balajku, který mi kdysi vytkl, že říkám *Moravák*. Od té doby su *Moravan*. Ten Babík nám vždycky přečetl úryvek a snažil se na něm zdůraznit něco lákavého. Připomínal rybáře lovícího na třpytky. Že bychom měli mít nějaké čtenářské deníky, na to si nevzpomínám, jen jsme psali slohové práce a já jsem si vybíral úvahy, nikdy ne popisy. K mé oblíbené pozdně dětské četbě patřily Kiplingovy *Knihy džunglí* a *Kim*. Dál se mi vybavuje Arnould Galopin — *Lovec šelem* a *Skautova dobrodružství na cestě kolem světa* (francouzská dobrodružná koloniální literatura pro mládež) a zejména Arthur Ransome — *Holubí pošta*, *Boj o ostrov*, *Zamrzlá loď kapitána Flinta*, *Trosečníci z Vlaštovky*; knížky o partě dětí, které zažívají v obyčejných situacích spoustu dobrodružství. Připomenout musím ještě verneovky, cestopisy Hanzelky a Zikmunda a taky to, že na rozdíl od mnoha spolužáků mě moc nezajímaly *Rychlé šípy* a jiné komiksy. Asi proto, že jsem chodil do Sokola, kde bylo loutkové divadlo. To jsme

měli i doma, a když jsme s kamarády něco hráli, tak jsme si hodně vymýšleli. Komiksům nefandím doteď. Vzpomínám si taky, že v té době jsem v otcově knihovně našel tlustou brožuru Freudových chorobopisů, ale samozřejmě jsem tomu nerozuměl. Hodně jsem si též listoval v encyklopediích; zajímal mě hlavně zeměpis a přírodopis.

V té době do nás pumpovali i tu „pokrokovou“ literaturu. A socialistickým realismem jsme otravovali i doma. Asi v tom byl nějaký protest proti rodičům, kteří se nám báli po zlých zkušenostech říkat pravdu. Dokonce jsem chtěl jednou udat tetu Olgu. Bylo to v době, kdy zemřel Stalin, stáli jsme u katafalku, třáslí jsme se chladem, učitelky brečely, já jsem si myslel, že nastává konec světa... a teta (špionka?) si doma poslouchala Svobodnou Evropu! Málem jsem si zahrál na Pavku Morozova,⁴ kterého nám dávali ve škole za vzor. Jinak v té době, ale hlavně později, jsem četl i to, co jsme měli v domácí knihovně, kde byl Vrchlický, Březina, Wolker (ten se mi strašně líbil) a celá produkce Aventina, takže i Čapci. Vzpomínám si na *Hordubala*, *Povětroně*, *R.U.R.*, *Loupežníka*; měl jsem tehdy období, kdy jsem hltal divadelní hry. Taky jsem četl Chestertona, Peroutku, Nietzscheho. Musel jsem mít v hlavě — a nejen z četby — šílený guláš. Například jsem toužil mít pionýrský šátek, ale já jsem ho mít nemohl, poněvadž jsem byl buržoust. Takových nás bylo ve třídě pár, co jsme byli odstrčeni z kolektivu. Chodil jsem za soudružkou učitelkou, že bych chtěl být taky v Pionýru, že mám taky rád Sovětský svaz a že tatínek léčil partyzány. Tady odbočka: možná právě toto byl jeden z důvodů, proč ho zavřeli. On totiž znal mezi partyzány konfidenty, kteří se po válce dostali k moci. Sice to bral jako lékařské tajemství nebo co, jenomže oni dobře věděli, co všechno ví o kariéristech na radnici i jinde.

4 Pavel Trofimovič Morozov (1918–1932), hrdina sovětské propagandy, mučedník, vzor nové (komunistické) morálky: udal svého otce za to, že je kulak, otec byl poslán do gulagu, v důsledku toho byl Pavka brutálně zabit vesničany.

Když jsem pak asi ve čtvrté třídě dostal pionýrský šátek, tak jsem přišel hrdě domů, ale máti mi řekla, že tu onuci doma nosit nebudu. Hodně tomu propadla moje o rok starší sestra; ruštinu ji učila Ruska, která za války utekla z německého zajetí k partyzánům. Nenáviděla fašisty a buržousty, učitelé se jí vesměs báli, ale nějak se stalo, že si tu mou „buržoazní“ sestru oblíbila a ta pak hrála komsomolku Ljubov v dramatizaci Fadějevovy *Mladé gardy*. Taky recitovala Majakovského, Ščipačova a další na všelijakých *jolkách*⁵ a akademiích. Pak z toho pochopitelně vyrostla.

NÁDHERNÝ STUDENTSKÝ ŽIVOT V BRNĚ

Jedenáctiletku jsem ukončil v sedmnácti letech a nastoupil jsem do Brna; to bylo v roce 1959. Možná mě můj původ zachránil před medicínou, kam se mi nechtělo, asi to zaviniily vzpomínané návštěvy pacientů kdysi v dětství. Chtěl jsem jít na veterinu, která se tehdy studovala na Vysoké škole zemědělské. Tam jsem se ale nedostal. Zajímavé je, že jsem dělal přijímačky zároveň s Ivanem Binarem, který se taky nedostal, a mnohem později jsme se setkali ve Svobodné Evropě. Automaticky mě přeradili na zootechnický směr agronomické fakulty. To *zoo* v názvu znělo lákavě, myslel jsem, že budu bádát v oboru přírodovědném. Když jsem nastoupil, měl jsem z toho skoro šok, protože hned v druhém semestru nás odlifrovali z Brna na Státní statek Židlochovice, kde jsme při výuce celý rok poklízeli krávy, jednotili řepu, sklízeli seno, rozhazovali na poli hnůj... a tak. V té době jsem si už pro sebe zapisoval nějaké postřehy, pokoušel se o povídky, jednoaktovky, a hlavně „skládal“ verše. V Brně jsme potom založili studentské divadlo a já jsem pro ně psal. Stvořil jsem asi dvě kila básní a poslal je do *Hosta do domu* Ludvíku Kunderovi. Čekal jsem, že mi

5 *Jolka* (česky jedlička) — oslava pravoslavných Vánoc, volněji vánoční besídka; v našem prostředí měla v padesátých letech nahradit Vánoce (děda Mráz Ježíška); dbalo se o její co největší světský ráz.

hned odpoví — odpověděl až za měsíc. V dopise stálo, že mi děkuje, že je to zručně napsané, ale že to trpí pasivním přístupem k veršům, hlavně v delších skladbách, ale že bych z oddílu kratších věcí mohl něco vybrat a poslat do časopisu *Repertoár malé scény*... ale ať netruchlím, budu-li odmítnut, a ať se mu po prázdninách ozvu. Byl jsem uražený a neozval jsem se. Až po mnoha letech. Kupodivu si na ten „rozsudek“ vzpomněl, začali jsme si tykat a zažili báječné chvíle, dokonce jsme spolu vystupovali ve Vídni. Ale vrátím se zpátky. V tamté době mě kromě Brechta a Dürrenmatta fascinovalo absurdní divadlo — Beckett, Ionesco, Albee, Jarry a tak dále. Brožury her vycházely v Dillii, mám toho doma spoustu. Hodně jsem chodil do divadla nebo na různé večery — třeba do Domu pánů z Kunštátu nebo do Domu umění a doteď slyším Préverta v překladu Adolfa Kroupy: „Ani tisíce a tisíce let / Nestačí / Vypovědět / Vteřinku věčnosti / Kdy jsi mě políbil / Kdy jsem tě políbila / Jednoho rána ve svítivé zimě / V parku Montsouris v Paříži / V Paříži / Na zemi / Na zemi, která je hvězdou.“ Ty verše si pamatuji i proto, že tu noc jsem nemohl usnout a pro své tehdejší děvče jsem napsal: „Dnes ráno / při východu slunce / v parku u tvého domu / bílá magnolie / lehce zrůžověla. / Asi tě, milá, uviděla, jak spíš / při otevřeném okně / s rozepnutým knoflíčkem u noční košile.“ Chodíval jsem do Mahenky, Večerního Brna, k Mrštíkům, a dokonce i na opery do starého Janáčkova (dnes Mahenova) divadla. Zamiloval jsem se do *Lišky Bystroušky* a *Tosky*. Četl jsem *Literárky*, *Plamen*, *Světovku a Hosta do domu*. *Hosta* a *Světovku* považuju za nejlepší tehdejší časopisy. Taky jsem jezdil do Prahy, kde jsem se stýkal s okruhem lidí kolem Petra Kabeše, který byl za svědka na svatbě mé sestry a švagra. Švagr mu byl zase po letech za svědka, když si bral na Bítově Annu Kareninovou. Jinak můj švagr (Stanislav Havelka) je autorem dětských knih a večerníčků *Jája a Pája*, *Zvířátka pana Krbce* a dalších (i „nevečerníčkových“) věcí, publikoval například v *Sešitech*. No a dál si mimo jiné vzpomínám, jak jsem na Vinohradech viděl Klímův *Zámek*. Studijní léta v Brně, to byl nádherný život. Musím ještě dodat, že se mnou

studoval Honza Kostrhun. Ale nevím, že by v té době něco psal. Možná psal. Působil uzavřeně, moc toho nenamluvil. Jeho oblíbený autor byl tuším Steinbeck... a vůbec americká literatura — Hemingway, Fitzgerald, Jeffers (*Hřebec grošák* atd.). To byly tehdy i mé vzory, pak se k nim přidali někteří autoři z *beat generation* (Kerouac, Ferlinghetti, Ginsberg, Hrabě...); později jsem ale začal víc inklinovat k Jihoameričanům — Borges, Cortázar, García Márquez. Borges, to jsou vybroušené věty. Obsažná sdělení. Příjemně se v nich ztrácím.

PÁD DO REALITY

Po promoci v roce 1963 jsem byl rok na vojně, u dělostřelců v Lešanech. Tam jsme s pár kluky vytvořili „divadelní úderku“, abychom se dostávali ven z kasáren. Dělalí jsme dokonce Enzensbergera, což byl v té době můj oblíbenec. Já blbec jsem nutil základáky lidové armády recitovat Enzensbergera. Pak jsme do toho dali Skácela, Mikuláška... a našťestí i Macourka (*Živočichopis*), což bylo poetické a mělo to fabulační linku. S Macourkem jsme měli největší úspěch. Po vojně jsem nastoupil do JZD v Želechovicích. Tady jsem padl do naprosté reality, řečeno slušně. Musel jsem řídit provoz, shánět lidi do práce, často za ně pást, dojit... prostě makat. Bylo to pár roků po kolektivizaci. V kravínech ještě stály krávy ze soukromých chlévů. Lidi říkali: „My sa už nemosíme starat jak za súkroma, včil at sa stará jézédé, nám je to fuk, jestli sa neurodí a dobytek řve hlady.“ Ve skutečnosti s tím dobyt看kem cítili. Mnozí nadávali na „papašáše“, na jejich plané kecy, a flákali se. Tamty prožitky se staly základem pro *Mluvíti stříbro*. V Želechovicích jsem pracoval do roku 1973. Když byly na začátku sedmdesátých let prověrky, musel předseda družstva odejít. Byl sice komunista, ale s příchodem Rusů hodil legitimaci do hnoje. Za mnou přišli z OV KSČ,⁶ abych vstoupil do strany a dělal předsedu. Odmítl jsem s tím, že prarodičům zničili život a otce zavřeli

6 OV KSČ — Okresní výbor Komunistické strany Československa.

a zkonfiskovali mu ordinaci. A oni: „To si ještě rozmyslíš.“ Byl jsem přeražen od krav k prasatům. Přišli podruhé, a to už vyhrožovali: „Můžem zařídit, že ani ty prasata nebudeš poklízet.“ V hospodě jsem se s chlapama ožral a přišel za mnou nějaký Zubík: „Tož poď do lidovej.“ Já jsem nevěděl, že taková strana existuje. A on: „Si katolík?“ „Su, ale děda byl Žid.“ „To nevadí, Starý zákon, Nový zákon —,“ a prohlásil, že stejně nevstoupím. A že mám strach. Tak jsem, ožralý, bouchl do stolu: „Z čeho? Doneste mi přihlášku!“ Vsadil jsem se o litr slivovice, že tam vstoupím. Slivovici jsem vyhrál a měl jsem pokoj. Nemusel jsem dělat žádné VUMLy.⁷ Poslali mě akorát do školicího střediska lidovců v Klíncích u Prahy, kde nám (běžencům?) říkali: „Musíte si ten *marxleninizmus* naštudovat, abyste znali nepřátelskou ideologii.“ Nakonec mi můj spoluzák dohodil místo v zemědělské laboratoři, kde se prováděly rozborů krmiv. Tam jsem až do roku 1991 dělal odborníka na výživu zvířat, pro která jsem za ta léta sestavil tisíce „jídelníčků“ včetně všelijakých komentářů, často zábavných; tenkrát jsem byl plodným autorem, škoda, že dobytek nečte.

MÁ PRVNÍ KNIHA

Pojďme k mé první knížce. Když skončila škola, tak jsem si v psaní pokračoval, ale už to byla hlavně próza. Nakopl mě k ní — jak už jsem slušně řekl — pád do reality. Sepisoval jsem všelijaké příhody. Automatické zápisy s náznaky fabulace a symbolických přesahů. Bez publikačních záměrů. Občas mi do surových textů vtrhlo něco básnického, například jsem složil ódu na kravinec. Někdy v roce 1978 jsem byl na chajdě u švagra v Hloubětíně. V té době dostal Zdeněk Storch (dramaturg např. *Pana Tau*) padáka z televize, protože si vzal dceru Františka Pavlíčka.⁸ Ale uchytil se v Mladé frontě, kde tehdy byli Jar

⁷ Večerní univerzita marxismu-leninismu, externí studium trvající tři roky a zakončené zkouškou.

⁸ František Pavlíček (1932–2004), dramatik a scenárista, v letech 1965–1970 ředitel Československého rozhlasu, který byl nucen opustit a stal se zakázaným autorem; psal pod jmény jiných.

Veis, Irena Zítková, Jarka Jiskrová nebo Jiří Navrátil. V Hloubětíně se popíjelo a ze Storcha vylezlo, že dostal za úkol vydat nějakou knížku ze zemědělství. A švagr řekl: „Tonda toho má doma plný krabice.“ No a Storch mi řekl: „Když dodáš do tří měsíců nějaký rukopis, tak z toho může něco být.“ Rukopis jsem dodal a bylo z toho *Mluvíti stříbro*. Pokud jde o zásahy, komusi vadila jen pasáž, kde někdo za protektorátu poslouchá Masarykův projev z Londýna. Samotný projev cenzuře nevaldíl, ale musel se vyhodit Jan Masaryk. Trochu si zazlívám, že jsem tam použil dialekt v neučesané, fonetické podobě. Dnes bych zvolil jen náznak dialektu, který ale zachová ducha příslušné oblasti. Když knížka vyšla, tak z toho byl průšvih, měla být okamžitě stažena — to už ale byla v mnoha obchodech. Zdeněk mi řekl, že se asi sto výtisků dostalo na ÚV KSČ⁹, kde vznikly dvě komise. Podle jedné šlo o pornografii a tak dále, druhá byla „rozumnější“. Pak na to začaly vycházet recenze, byly vesměs dobré. Na milost to dokonce vzala Hana Hrzalová, ale s tím, že se například snažím jazykem odlišovat lidské typy, což odporuje principům socialistického realismu. Knižka tedy kolovala, hodně jí pomohla šuška, takže se brzy rozprodala. Prý ji chtěli stáhnout i proto, že *Bajaju* považovali za pseudonym Františka Pavlíčka. Někdo ji pak propašoval ke Škvoveckým s tím, že kdyby to tady zakázali, aby to vyšlo v Torontu. Někou ukázkou dokonce odvysílal Hlas Ameriky, ale nakonec to tam vydat nemuseli. Jeden exemplář se jaksi ocitl i v mnichovském archivu Svobodné Evropy.

Po této knížce jsem z nakladatelství dostal nabídku, abych ještě něco napsal. Napsal jsem *Duely* (1988). Je to románový diptych, za který jsem 31. května 1989 (sedmačtyřicet let po dopravě Vančury a sto sedmdesát dnů před Listopadem) obdržel v galerii Mánes Výroční cenu nakladatelství Mladá fronta. Dodnes vidím, jak před tím aktem stojím u Vltavy, kde pluly potápějící se dětské sáňky. Ležela na nich leklá ryba. Takové výjevy jsou nevysvětlitelné. Udílení cen bylo taky pamětihodné.

9 ÚV KSČ — Ústřední výbor Komunistické strany Československa.

Mimo mne byl oceněn Adolf Branald za román *My od filmu* a Jan Pilař za nějaký překlad z polštiny. Branald nechtěl usednout vedle Pilaře, tak jsem seděl mezi nimi a cítil, jak z nich srší přes mé tělo výboje nebo co. *Duely* považuji za svou nejlepší knížku. Byly na ně příznivé recenze, tu asi nejzásadnější napsal Pavel Janoušek, který před nimi úplně smekl. Knížka ale vyšla v době, kdy na její reflexi nebyl čas, protože zanedlouho nastal obrovský příliv literatury, která tu nesměla dvacet let vycházet. Přesto se náklad *Duelů* vyprodal a v roce 2005 je vydala Mladá fronta podruhé. Nemusel jsem měnit ani čárku.

K zakázaným knihám včetně samizdatu jsem se za normalizace dostával běžně. Byly uloženy v bezpečí před případnou štářou u švagrových rodičů v Doubravici. Švagr si výtisky, a nejen ty z Petlice, pořizoval společně s Kabešem. Potom to dali Gruntorádovi do Libri prohibiti. Některé z těch knížek mě docela zasáhly. Třeba složka se strojopisem *Obsluhoval jsem anglického krále*. Nebo *Souostroví Gulag*, Seifertův *Morový sloup*, *Chasidská vyprávění* Martina Bubera, Klimentovy *Modré pohádky*, povídky Edy Kriseové, různé studie a eseje Ivana Dubského, Kohoutova *Katyně* a další.

ROZHLASÁKEM A NOVINÁŘEM

Po revoluci jsem viděl, že zemědělství jde do čudu. Rozpadla se i laboratoř, kde jsem tehdy pracoval. Ivan Kříž, který dělal porevolučního šéfa brněnského rozhlasu, mi v roce 1991 zavolal (to už jsem cosi dělal pro Svobodnou Evropu), jestli nechci vzít šéfování pobočky ve Zlíně. A já povídám: „Dyť vůbec nevím, jak se s tou technikou zachází.“ A on: „Ale to tě tam naučí zvukař.“ A tak jsem to vzal a postupně se „natáčení“ i „stříhání“ naučil. Horší bylo, že jsem nesnášel zpravodajštinu: rychle někam zajet, rychle se orientovat a rychle z toho stříhnout informaci. Jsem spíš na fejetony nebo eseje, a snažil jsem se tak asi rok. Pak mi zavolal J. P. Kříž, jestli nechci dělat u Lederera v deníku *Prostor*. Nabízeli třikrát větší peníze, než jsem měl v rozhlase, a prý si můžu jako reportér pro Moravu psát, co chci, akorát musím

občas zajet do Prahy. Okamžitě jsem to vzal. Šéfredaktora mi dělal Jan Štern, kromě toho tam byl i Jiří Peňás, Jana Lorencová, Vladimír Kučera, Jana Červenková, Eva Králová (její muž Oldřich Král dostal v roce 2010 spolu se mnou Státní cenu; já za *Dřevníci*, on za překlad) a další. *Prostor* ale zkrachoval, byl jsem v něm asi rok. Pak jsem se uchytil v „Týdnu“, což byl magazín *Zemědělských novin*, který taky zkrachoval. Během té doby jsem ale současně dělal pro Svobodnou Evropu. Tehdejší šéf Pavel Pecháček mi nabídl stálé místo; to bylo v roce 1995. Současně jsem začal vést semináře tvůrčího psaní na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně, pak i na Univerzitě Palackého v Olomouci, kde působím doteď. Ve Zlíně jsem navíc založil festival Literární květen, to vše na volné noze. Taky jsem psal a sem tam pořád píšu, hlavně drobnosti do novin a časopisů. A málem bych zapomněl: v roce 1994 mi Archa vydala (česky a německy) sbírku *Pastorální*, což je trochu experimentální poezie na téma narození Ježíše Krista. Texty jsem psal a rozesílal přátelům v sedmdesátých a osmdesátých letech jako PF.

Pokud jde o psaní, rozeznávám tři fáze: první se odehrává v mozku, kde se hromadí a rozvíjejí nápady. Sem tam si udělám poznámku, s někým promluvím, něco přečtu. Někdy to trvá týden, někdy rok, někdy dýl. Ludvík Vaculík mi řekl, že nejvíc napíše, když nepíše. Ano, spousta knih zůstává v prenatální fázi a je jim tam fajn. Druhá fáze bývá (aspoň pro mne) nejtěžší. To tě napadne první věta, od které se odrazíš a jedeš, dokud se nezbavíš přetlaku. Fáze třetí nastane, když přicházejí ohlasy. Jde o takové doznívání, které tě v mnohém utvrzuje i viklá, a ty už pracuješ na jiném utkvělém nápadu, kterému ten předcházející jako by bránil v rozletu. Trefně to formuloval Jáchym Topol: každá vydaná knížka požívá tu další. Tož tak. Dřív jsem psal tužkou s následným dotvářením na stroji. Teď používám počítač.

Po revoluci jsem řekl Petru Sacherovi z Hynka, že mám nutkání napsat romaneto o vlčích. Nabídl mi, že ho vydá. Knížku jsem měl v hlavě už dva tři roky, Petr mě moc neuháněl, a konečně přišla ta odrazová věta: „Stvořitel asi našel ve vlčích

zalíbení, že je nezatížil hloubáním o osudu.“ Psal jsem a psal, a když jsem to dopsal, nakladatelství Hynek zkrachovalo. Naštěstí jsem zanedlouho seděl u Luboše Machaly v Olomouci na bohemistice, otevřely se dveře a vešel Martin Pluháček (dnes Reiner) s Vieweghem. Řekl jsem co a jak, poslal jsem rukopis Martinovi do Petrova (dnes Druhé město) a *Zvlčení* tam vyšlo; Stvořitel v něm asi našel zalíbení. Pokud jde o *Dřevnici*, tak její základy — dopisy sestře Jeanne — vznikly v šedesátých letech. Celek se mi dotvářel v hlavě. Občas jsem něco napsal „do šuplíku“ (v roce 1996 vyšel v edici Krabice text *Na šéne blaue Dřevnici*), a postupně jsem se dostal do věku, kdy už člověk všechno sdělil. Navíc jsem po Listopadu pracoval pro rozhlas a publikoval spoustu různých textů v novinách a časopisech (výběr z tehdejších fejetonů mi v roce 2011 vydal Josef Vinklát v Liberci pod názvem *Zpytování*). Někdy v roce 2005 jsem slíbil Mirkovi Balašítkovi, že tu knížku „o dětství za časů komunismu“ napíšu pro Hosta, ale nesmí na mě moc tlačit. Sem tam se ozval a jednou jsem mu řekl: „Za rok ti to dám.“ Samozřejmě jsem nepsal každý den, tak disciplinovaný ani ambiciózní nejsem. No a ta má „zpomalenost“ se stupňuje, protože letos mi bylo sedmdesát. Psaní, které má smysl, protože není omiláním omlétého, je stále náročnější. O to větší spokojenost poskytuje každá podařená věta. Takže den, až na pár stabilních úvazků (jako je vedení seminářů na olomoucké univerzitě nebo členství v Radě České televize), si neorganizuju. Dřív jsem trávil hodně času v práci a s rodinou či přáteli, miloval jsem duchaplné pokecy. Rád jsem cestoval. Teď vyhledávám samotu, chodím do lesa, vadí mi hluk; čtu a kupodivu i píšu... raději než dřív.

ÚPLNĚ SE MÍJÍM S FANTASY

Pokud jde o čtenářské návyky, tak ty nemám. Ke knihám mě vždycky vedl instinkt. O jeho nastartování by se dalo spekulovat v souvislosti s dětstvím, ale vkus jsem si zdokonalil později. Měl jsem totiž kliku na pár „knihomolů“, co mi dělali předvýběr, nemusel jsem se pročitat haldami titulů. Nejlepší čich

na knížky měl a má vzpomínaný švagr Slávek. Musím dodat, že nečtu soustavně. Mé čtení a vlastně i psaní připomíná přílivy a odlivy. A taky si myslím, že jako máme každý své otisky prstů, tak máme i své knížky, jen se k nim dostat. Ale to je na delší zamyšlení. Kromě toho: mezi poctivým přečtením a napsáním knížky není velký rozdíl. Dokonce tvrdím, že nejlepší čtenáři se stávají spoluautory, že totiž v textu objevují kouzlo nena-psaného, tedy „věci“, o kterých pan spisovatel ani neví. Takže teď jsem se znovu pustil do Borgesových povídek. — Můj mediální den? Zásadně kupuju úterní *Lidovky* kvůli fejetonu Ludvíka Vaculíka, chtěl bych mít jeho výdrž. Občas si přečtu něco z *Respektu*. Předplacené mám *Literární noviny*. V televizi sleduji jen dobré filmy, nesnáším seriály (všelijaké *Ordinace v růžové zahradě...*) a bavičské „estrády“. Dívám se na některé pořady ČT2 a na zprávy. Rádio téměř nezapínám, velice mi vadí Radiožurnál, stala se z něho ukřičená, upatlaná diskotéka. Internet používám k vyřizování e-mailů, nebo když potřebuju rychle něco zjistit.

Důležité knihy v mém životě — třeba kniha, která mi formálně pomohla vyřešit *Mluvíti stříbro* čili spojit dohromady pár příběhů, je *Most svatého Ludvíka krále* od Wildera. Tohle je ale záležitost profesní. Jinak v poslední době jsou to spíš spisy odborné a eseje než beletrie; třeba Jung, Bayard, Thomas, Gleick... z našich Komárek. Přitom ale miluju příběhové věci. Kolikrát mi vhrknou slzy do očí, když najednou zjistím, že i próza má mezi řádky auru, která se vyskytuje hlavně u poezie. Napadá mě Hrabal, například *Harlekýnovy milióny*, což je knížka, kterou četl otec, než zemřel. Mezi stránky 118 a 119 vložil stéblo trávy; je tam pasáž o likvidaci hřbitova — jak náhrobky vzdorují síle traktorů. Kousek dál je říkanka sestavená ze jmen: „Sláva, Vlasta, Milena, Rudolf, Otík, Růžena, Lojzík, Oldřich, Elina, Jaroslav a Bělina, Kolářova rodina.“ Nebo většina Hemingwayových povídek, třeba „Krátké štěstí Francise Macombera“, kde mezi dialogy a popisem cítíme všechny nuance vášně. A jsou i jednotlivé věty (Hemingway jim říkal „stodolarové“), co mi sedí. Carlos de Oliveira v novele „Včela

v dešti“ takovou má: „Pravda nepotřebuje velkých slov, tak tady je: vaše dcera je zostuzená.“ Nebo „můj“ Borges (povídka „Nehodný“): „Někdy jsem měl dojem, že jediná věc postrádající tajemství je štěstí, neboť se ospravedlňuje samo sebou.“ Mohl bych pokračovat dlouhým výčtem — Singer, Hesse, Achmatovová, Breton, Bunin, Babel a tak dále. Ještě připomenu Kaprála. Před rokem¹⁰ mi dal rukopis sbírky maxim s názvem *Ano ale*. Je tam i tato drobnost: „Jednou zajdu s těmi texty za svým farářem. Otče, řeknu mu, označte, prosím, které mám vyřadit. Asi vás neposlechnu. Ale je to pro mne důležité.“ Kdybych měl přesto vyslovit jméno jen jednoho autora, tak mám velice rád Haška — jak on každou „blbost“ dokáže dotáhnout, pojmenovat... a nejde daleko pro slovo. Je divné, proč vlohu pro humor nadělil Pánbůh takovému neznaobohovi. — Úplně se teď míjím s fantasy, třeba i s Tolkienem, ale je to asi proto, že když chci po studentech, aby napsali povídku, tak jen fantazírují. Oni jsou tak odkojeni *Potterem* a jinými, i „nekultovními“, tituly toho žánru, že mě to rozčiluje. Nevadí mi, když má někdo fantazii a umí fabulovat, ale štve mě održenosť od prožitků. Samočelná. Trčí z ní konstrukce. Syntetické problémy syntetických figur. Nedávno jsem jel vlakem z Bratislavy do Košic. V kupé se mnou seděla maminka s asi osmiletým synem, který si celou dobu hrál s notebookem. Pořád v něm něco střílelo a ječelo. Za okny zatím ubíhala krajina s lesy, horami, mraky... pásl se tam dobytek, údolím tekla Váh, pak se zjevilo panorama Vysokých Tater, nad nimiž se (jako v té hymně) blýskalo, ale maminka pořád listovala v barevném časopisu a ani jednou synkovi neřekla, aby se podíval ven. Dnešní děcka tráví strašně moc času mimo skutečnost. Teď si vzpomínám, že ve *Zvlčení* jsem nazval internet *infernetem*.

Myslím si, že papírové knížky odcházejí. Jistě se najdou fajnšmekři, kteří je budou požadovat, ale aby je někdo vydával a udržoval, na to musí vzniknout nadace nějakého miliardáře, pokud takové posláním odmítnou státy. Možná se úplně změní lidská komunikace — a teď se dopustím *fantasy*, abych sám sebe znechutil: lidé jdou či jedou, mají nějaká čidla a virtuálně se jim „někde“ zobrazuje „něco“ na způsob obrazů, chutí, vůní a zvuků. To „něco“ nahrazuje písmo, a tedy i psaní a čtení; díky onomu „něčemu“ si sdělují či konzumují myšlenky a příběhy bez písmen, proto bez námahy. Z knížek se staly konzervy nebo flašky; z knihoven nálevny, fast foody a ledničky s chladem a žrádlem. Radši končím. Těší mě, že bez zápočtu. Knižky totiž budou, i když nejen v papírové podobě. Všecko, co se dá sdělit prostřednictvím textu, je velice potřebné. Lidé, kteří přestanou aktivně využívat mozek, směřují k demenci, varují vědci. Čtení, to chytání „světa“ do mozku prostřednictvím textů, je z hlediska údržby a rozšiřování mozkové kapacity na předním místě. Čili zánik knih a čtení by mohl stát na počátku našeho zhloupenutí. Následoval by sešup celé civilizace, ale jsou i jiné důvody, proč by život bez knížek ztratil úroveň. Mně by určitě chyběl šelest papíru při obracení stránek... a to je na rozsáhlý esej.

Dana Blatná

Nar. 1967; vystudovala brněnskou filozofickou fakultu, pracovala v nakladatelství Petrov, kde měla na starost mj. propagaci českých autorů v zahraničí; poté založila vlastní literární agenturu; od roku 2009 pracuje v nakladatelství Host, kde se věnuje propagaci.

Panejo, to je ale knih

TATÍNEK-KNİHOVNÍK

Narodila jsem se v roce 1967 v Brně. Moji rodiče však z Brna nepocházejí, vyrůstali ve stejné vesnici — Noslavi. Tatínek byl středoškolský profesor na knihovnické škole v Brně, kde strávil většinu svého profesního života. Učil odborné předměty; studoval na učitelském ústavu, pak dálkově knihovnictví a ještě později češtinu. Pracoval také v knihovnách, nejdéle ve Státní pedagogické knihovně na Solniční ulici.¹ Maminka byla zdravotní sestra. I ona měla knížky ráda, ale vždy sahala spíš po oddychovém čtení. V důchodu začala chodit do místní pobočky Knihovny Jiřího Mahena, půjčovala si hromádku nových knížek snad každý týden. A když zemřel tatínek, četla myslím ještě víc. Tatínek se koncem padesátých let do Brna přestěhoval i kvůli zdravotnímu stavu; odmalička se hodně trápil astmatem, přitom byl alergický na venkovské prostředí. Když se ocital na prvních učitelských štacích po malých vesnicích, všude vždy brzy znovu onemocněl, stále ho tedy překládali. A když se po mnoha odkladech ocitl v Brně na vojně, zjistil, že městské prostředí mu vyhovuje. Veškeré jeho snažení potom směřovalo k tomu, aby umístěnky byly dále jen v Brně.

Mám ještě dvě starší sestry, o sedm a o pět let. Knížky u nás byly všude odjakživa, ovšem nebyly to knihy, které bychom vlastnili, těch bylo minimálně, ale knížky půjčované. Tatínek

1 V roce 2000 se její fond stal součástí Moravské zemské knihovny.

dokázal všechno sehnat a všechno přinést. Knihovnu jsme samozřejmě měli, ale poměrně skromnou, důvodem byl velmi malý byt. Měli jsme doma v podstatě jen ty knížky, které tatínek potřeboval k práci, tedy hlavně odborné věci. Na svoje vlastní dětské knížky si proto až na výjimky nevzpomínám, rozhodně mi ale utkvělo leporelo *Povídáčky naší Kačky* s rýmovánkami typu „stůl — stolek — stoleček“, „dvůr — dvorek — dvoreček“. Potom Hrubínův *Špalíček* a asi nejvíce „Květuščina zahrádka“ — to se mi tak líbilo nejspíš asi proto, že to byl velmi dlouhý text, věděla jsem, že bude trvat, než tatínek dočte. Před spaním mi nejvíc četl právě tatínek; na maminku si v této situaci moc nevzpomínám. Sestra Iva mi často předčítala i přes den, to ji velmi bavilo. Čemu jsem nerozuměla, to mi neúnavně vysvětlovala. Maminka říkala, že jsem byla vděčný pedagogický objekt; že jsem všechno poslouchala a byla šťastná, že se mi někdo věnuje.

Když se tatínek rozpovídal o svém dětství, tak říkal, že písmena se naučil znát hodně brzy, po všem se pídil... a taky že u nich doma se kromě Bible četly jenom kalendáře. Byli evangelická rodina, kalendáře četli pořád dokola. Tatínek měl rád všechny knížky, pokud vím. V posledních letech svého života si každopádně velmi oblíbil historické romány a různé rodinné kroniky, také proto, že i on začal na tomto poli bádát a většinu času věnoval genealogickým průzkumům.

Velkou událostí mého dětství byly občasné návštěvy Pedagogické knihovny, kde mě tatínek vzal přímo mezi knihovní fondy, kam směli jen zaměstnanci, a mohla jsem si hodiny prohlížet, co se mi zlíbilo. Fascinovaly mě vysokánské regály, lezla jsem si po žebřících a říkala si „panejo, to je ale knih“. Jednu dobu jsem naprosto propadla svázaným ročníkům dětských časopisů, ty mi tatínek tajně půjčoval i domů, což se určitě nesmělo, ostatním byly k dispozici jen prezenčně. Takže jsem „sjížděla“ staré ročníky *Ohníčků*, *Ábíček*, *Sedmiček pionýrů*...

PODMANIVĚ ZAJÍMAVÝ ČEŠTINÁŘ

Když jsem šla do školy, tak jsem číst neuměla. Vzpomínám si, že jsem už tak ve druhé třetí třídě začala chodit do knihovny na Pekařskou. Tam se mi hodně líbilo, oproti Solniční byla sice maličká, zato tam měli dětské knihy pěkně pohromadě. Později jsem „šla“ hlavně po dobrodružném čtivu, všechny mayovky, J. M. Troska, většina verneovek. No a samozřejmě romány Heleny Šmahelové, Stanislava Rudolfa, většinu z těchto knížek jsem četla několikrát. K foglarovkám jsem se dostala přes tatínkovu kolegyni z knihovnické školy, ti měli z dřívějších let doma vše, co v knihovnách tehdy být už nesmělo a ochotně mi knížky půjčovali. *Rychlé šípy* si prohlížím ráda doposud...

Čtení ve třídě nahlas? Ne že bych to nějak vyhledávala, ale myslím si, že jsem patřila k těm lepším, takže mi nijak nevadilo. Prostě jedna z mnoha školních povinností, která mě nijak neobtěžovala. Přejít do dospělé četby u mě probíhal asi plynule. Na druhém stupni jsem povinnou četbu četla spořádaně, z jiných čtenářských deníků jsem neopisovala; no dobrá, možná jsem občas nahlédla k sestřám, co si ony napsaly, ale hlavně asi proto, abych si to srovnala. Že by mi rodiče něco číst zakazovali, na to si nevzpomínám. Tatínek myslím nikdy neříkal „toto nečti, tomu ještě nebudeš rozumět“, ale často mi něco doporučoval, teď se mi třeba vybavují *Dětské etudy* Ludvíka Aškenazyho nebo knihy Jaromíra Johna, ale zdaleka ne vše mě zaujalo. Tatínek mě přiměl psát si seznam přečtených knížek, za to jsem mu zpětně moc vděčná. Vydrželo mi to bohužel jen tak do patnácti šestnácti. Pak jsem se k sešitu ještě párkrát vrátila, ale nikdy ne na dlouho. S ostatními jsem věci kolem čtení asi moc neprobírala, byla jsem spíš čtenář samotář.

Na gymnázium jsem nastoupila v roce 1981, a to na Koněvo-
vu (dnešní Vídeňskou). Ve třídě jsme moc náruživých čtenářů
myslím neměli, vybavuji si dva spolužáky, ti četli určitě hodně,
hlavně je zajímala česká historie. Naše třída měla zaměření VS
(vrcholoví sportovci) — já jsem totiž odmalička hrála tenis,
opět pod tatínkovým vlivem, který si tento sport nesmírně

zamiloval. Sám začal hrát až v dospělosti a do své smrti byl náruživým rekreačním hráčem-deblistou. Na gymnáziu jsme měli výborného češtináře, Františka Továrka. Byl to podmanivě zajímavý chlap, který uměl pěkně mluvit... a uměl pěkně mluvit i o knížkách. Když něco pochválil, tak jsem po tom šla. Takto si vzpomínám, že jsem se dostala k Sartreovi a Camusovi. Nezřídka zmiňoval i autory, kteří určitě v osnovách nebyli. Vzpomínám si, že nám třeba vyprávěl o Blatném. Jeho hodiny byly vedeny výborně, a i když někdy vlastně jen převyprávěl obsah, dělal to s velkým západem; taky při tom bylo dost legrace — nejednou si začal vymýšlet a např. dílo *Bútora a Čútora*² dostalo hned solidní spád. A většina třídy dál psala do sešitů... Do Továrka se myslím zakoukala většina dívek ve třídě... a možná si i tím našly cestu ke čtení.

Na gymnáziu jsem se občas dostala k zakázaným knížkám; málo, ale přece. Něco domů přinesl tatínek, většinou nacyklostylované, přepsané na stroji nebo i rukou. Občas někdo něco vyhrabal z knihovny, hlavně věci ze šedesátých let, třeba Jana Procházku nebo *Lvíče* Josefa Škvoreckého. Ke knížkám exilovým jsem přístup neměla.

FAKULTA: ASPOŇ PRVNÍCH PATNÁCT STRÁNEK

Po maturitě v roce 1985 jsem nastoupila na brněnskou filozofickou fakultu, obor čeština–dějepis. Jednooborová čeština se neotvírala, na studium západního jazyka bych se tehdy nedostala; dějepis byl takový rozumný kompromis. Četby pochopitelně nesmírně přibýlo a nemyslím si, že by někdo byl schopen zvládnout celé penzum. Nejenom prolistovat, ale skutečně přečíst. Část knížek jsem znala z gymplu, alespoň pokud šlo o obsah, a na fakultě mě to přinutilo si je přečíst, nebo aspoň přečíst prvních patnáct stránek a pak třeba konec, abych o té knížce uměla u zkoušky mluvit, jako kdybych ji četla. Byli jsme myslím docela zajímavý kruh: Igor Fic, Přemek Reibl, Honza

2 Pavol Országh-Hviezdoslav: *Bútora a Čútora* (1888), próza z venkovského prostředí.

Břečka, Viktor Sliva... V posledním ročníku jsem na fakultě zažila revoluci, někteří spolužáci si pěkně v bezpečí počkali, až jak to dopadne. Jsem moc ráda, že jsem tehdy mohla být „u toho“, bylo to neopakovatelné období. Studium jsem si pak o rok prodloužila, bylo mi líto zrovna v té době fakultu opouštět a rodiče na mě nijak netlačili. Zážitkem byly přednášky Milana Uhdeho, který tam po revoluci začal učit. Ve své vrcholné formě naběhl do velké auly, rétor on byl naprosto dokonalý — 19. století v jeho pojetí, to bylo zjevení. Nádherná atmosféra, ráda na to vzpomínám.

Fakultu jsem skončila v roce 1991 a šla na rok učit na základní školu (v Brně), to ale nebylo nic pro mě. Neučila jsem navíc svoje předměty. Přidělili mi angličtinu, kterou jsem mezitím jako třetí obor začala studovat, a tělocvik. Zjistila jsem, že tohle nejsem schopna dělat dlouho a začala jsem se poohlížet po něčem jiném. Odjela jsem do Skotska a pracovala jsem tam jako *au-pair*. Prožila jsem rok ve vesnici Kilmacolm nedaleko Glasgowu. Velice krásné prostředí, naopak hrozná angličtina. Rodina nebyla špatná, docela jsme si „sedli“, byla to důležitá životní zkušenost. Ve Skotsku jsem zažila rozpad republiky, vrátila jsem se v roce 1993. K učení na státní škole už se mi opravdu vracet nechtělo, naštěstí jsem brzy sehnala velmi zajímavou práci: výuku angličtiny v podnikových kurzech První brněnské strojírny — ABB. Tam tehdy vznikalo výukové středisko angličtiny, kde byli vesměs rodilí mluvčí, z „místních“ jsem tam byla jenom já a jedna další kolegyně. Učila jsem tam dva roky, pak jsem měla děti a do stejné práce už jsem se nevrátila.

DĚTEM ČTEME

Pokud jde o mou současnou rodinu, musím říct, že všem třem dětem jsme poctivě četli a čteme doposud; nejmladší Barborka má pět let.³ Neexistuje, že by se šlo spát bez pohádky, to by muselo být zemětřesení. Střídáme se: občas čte manžel, občas

starší sourozenci. Naše nejstarší, Tereza, je ostatně čtenářka veliká. Zvláštní však u ní je, že si ode mě nikdy poradit ne nechala. Žádné tipy nepřijímá, maminka je z pravěku a to, co doporučuje, se přece pro ni vůbec nehodí. Je fanyнка všech možných fantasy. Nedá se jí to vymluvit. Když se zeptáte, co ji doposud nejvíce ohromilo, trvá na *Harrym Potterovi*. To je pro ni zatím nepřekonané. Bez problémů čte i v angličtině, protože dva roky chodila do školy v Irsku. Prostřednímu synovi je dvanáct a ten je zatím čtenář spíše občasný. Pořád se ještě zmitá mezi komiksy; dost knih začne číst, a nedočne, Štorch je pro něj málo akční... Víím, že přečetl čtyři nebo pět dílů *Mladého samuraje* Chrise Bradforda, na čas si také oblíbil sérii Hraníčářův učeň Johna Flanagana, líbily se mu i *Deníky poseroutky*, ty četl v angličtině, stejně jako např. knihy Francesky Simonové s hrdinou nazvaným Horrid Henry. Ale třeba *Harryho Pottera* přečetl jen půlku prvního dílu. Když se občas zamýšlím, proč ho zatím větší náklonnost ke knihám mǐjí, tak mi z toho vyšlo, že jsme poměrně dlouhé období, třeba dva tři roky, četli pohádky určené spíše Tereze a on poslouchal, dvě různá čtení by na mě byla už moc... A ji by tehdy nudily nějaké jednoduché „miminkovské“ říkanky, tak se četlo to, co bavilo Terezku. A tak možná nabyl dojmu, že je všechno moc složité a nemá cenu se tím zaobírat... Teď dává přednost zábavě bez nároků — televizi a počítačovým hrám. Doufám, že se to ještě změní a ke knihám si svou cestu najde.

PETROV, AGENTURA

Když jsem byla na mateřské s dvěma staršími dětmi, vždy jsem zároveň alespoň částečně pracovala — překládala z angličtiny nebo soukromě učila. V letech 2001–2005 jsem pracovala v nakladatelství Petrov. Měla jsem na starost webové stránky, které tehdy teprve začínaly. Nejdříve bylo mým úkolem doplnit celý archiv vydaných knih a pak se pokusit o nějaký živější magazín, aby lidé měli zájem stránky navštěvovat každodenně, to byly tehdejší představy Martina Reinera, majitele nakladatelství.

Další částí mé pracovní náplně bylo prosazování autorů z Petrova v zahraničí. Na obou liniích mé práce se mi líbilo, že to byly začátky a mohla jsem vše z velké části dělat po svém. Od Martina jsem dostala hrubé instrukce, jakým směrem by se to asi mělo ubírat, jinak mi vcelku nechával volnost. Vybrali jsme autory, kteří měli podle našeho názoru největší šanci se v zahraničí prosadit. Nejprve jsem hledala všude možné na internetu a také v tištěných katalozích z mezinárodních veletrhů ta zahraniční nakladatelství, která vydávají podobné knihy jako Petrov. Velice dobrým zdrojem byly adresy nakladatelství, která žádala o grant na překlady české literatury. Kontaktovala jsem zahraniční bohemisty, pořizovali jsme ukázkové překlady. Chtěli jsme být mnohem aktivnější než velké zavedené literární agentury u nás, nechťeli jsme jen vyčkávat, až někdo o práva projeví zájem. A veškeré zájemce o českou literaturu v zahraničí, které jsem nalezla, jsem prosila, aby mi poradili někoho dalšího, kdo v jejich zemi ještě vydává překladovou literaturu, někoho, kdo může mít zájem o ne právě bestsellerové autory. Moje nadšení myslím tehdy neznalo mezí... Významným zdrojem kontaktů jsou zahraniční veletrhy, bylo tedy načase vydat se do Frankfurtu. To se psal rok 2003 a byl to náramný zážitek. Docela mě překvapilo, že i když jsem si nasmlouvala obrovské množství schůzek, se všemi jsem se nakonec setkala, a dokonce ani nepřišla pozdě... A když jsem mohla mít přece jen chvíli volna, tak jsem chodila po stáncích a u těch s překladovou beletrií jsem si brala katalogy a vyzvíдалa konkrétní jména... Můj první Frankfurt rovná se totální vyčerpání a proslapané boty. Další roky jsem si už dávala pozor...

Zhruba první dva roky mé agenturní práce v Petrově, to bylo tedy především navázání kontaktů. Pak se to postupně přelévало jinam. Uzavírat smlouvy, hlídat jejich dodržování, udržovat stávající spolupráci stále na funkční úrovni... Co se tehdy podařilo? Naše očekávání byla myslím poměrně skromná, takže v tomto ohledu jsme snad ani nemohli být zklamáni. V době existence Petrova jsme uzavřeli několik desítek smluv, což podle mě není tak málo. Martin říkával: „Musíme to zkoušet,

budeme do toho dávat čas a peníze, uvidíme, co bude.“ Nikam mě netlačil. Co je tedy vlastně úspěchem? Může to být honorář uvedený ve smlouvě, když knížka získá v zahraničí literární cenu, eventuálně když se dobře prodává nebo se o ní alespoň dobře píše. Smlouvy v řádu desetitisíců eur se třeba také někdy ještě dočkám... Ale například Michal Viewegh v německých překladech — to se už za úspěch rozhodně považovat dá. Jeho tituly v němčině vycházejí stabilně; jedna kniha ročně či za dva roky. Uvedení nové knihy probíhá za přítomnosti autora, o knížkách se tam poměrně hodně píše. Podobně jako se u nás dá na to, co napíše Chuchma nebo Peňás, v německé jazykové oblasti dají na Christine Westermannovou, která má Viewegha ráda a vždycky o něm napíše něco velmi pozitivního, třeba do tří deníků a pro jistotu to ještě řekne na několika rozhlasových stanicích... Úspěšný je i Michal Ajvaz, kterému v posledních dvou letech vyšly dvě knihy v anglickém překladu v USA; zejména román *Zlatý věk* má vynikající ohlasy, byl vyhlášen nejlepší knihou v kategorii Science Fiction & Fantasy na webu Amazon za rok 2010, byl v užší nominaci soutěže BTBA (Best Translated Book Awards), kterou vyhlašuje prestižní portál Three Percent, a konečně v červnu 2011 získal čestné uznání v soutěži Science Fiction & Fantasy Translation Awards (kalifornská soutěž, která vyzdvihuje překlady sci-fi a fantasy literatury do angličtiny). Naopak prodeje Ajvazových knih v angličtině nejsou vůbec hvězdné...

Za zajímavý úspěch, autorův i svůj, považuji to, když vyjde v překladu úplně první knížka. To je nejtěžší, protože je při tom nutno překonat jakousi magickou bariéru. Vždycky se vás totiž zeptají: „A do kolika jazyků je ta kniha přeložena?“ A vy řeknete: „Vůbec do žádného. Maďarština (bulharština...) může být první...“ A to najednou zní divně. Nicméně párkrát se mi tuto bariéru podařilo překonat, na což jsem opravdu pyšná. Byla jsem u domlouvání prvních překladů Ireny Douskové, Radky Denemarkové, Martina Fahrnera... Když slovo dá slovo a pak, třeba za rok a půl, přeloženou knihu vidíte, skutečně existuje, to je přece rozkoš. Z autora, který je velmi lokální, publikovaný

v jednom malém jazyce, se stává někdo jiný; překročil hranice a dá se očekávat, že to bude pokračovat. Víím, že i autoři v té chvíli jásají, možná daleko víc, než to dávají najevo.

Petrov skončil v roce 2005, to je myslím už poměrně známá historie, následovala transformace zavedeného nakladatelského domu do rodinného, kapesního nakladatelství. Musím ale říct, že ke mně se Martin zachoval skvěle a první rok mě podpořil. Vybrané autory jsem začala zastupovat soukromě. V té době se mi ostatně narodilo třetí dítě, takže bych do práce nějaký čas nechodila, i kdyby tehdy Petrov pokračoval.

IRSKO, HOST

Další důležitou životní etapou byl pobyt s celou rodinou v Irsku; to bylo v letech 2006–2008. Manžel získal práci jako lékař, já z domu vedla agenturu. Opatřila jsem si živnostenský list a s několika autory uzavřela smlouvu o zprostředkování. Vycházela jsem z okruhu autorů bývalého Petrova, ozval se také Host, zda bych se nechtěla starat o některé jejich spisovatele. Dohromady jsem zvolila asi patnáct autorů, v průběhu dalších dvou tří let k nim přibylo ještě několik dalších. Když jsme se v roce 2008 vrátili do republiky, tak jsem ještě rok zůstala doma. Žádné zaměstnání jsem nehledala, pokračovala jsem v tom, co jsem dělala; moje nejmladší dcera byla ostatně ještě moc malá a školku jsem nesehnala. Pak přišla nabídka z Hosta (léto 2009), přesně v tu pravou chvíli. Mám na starost veškerou propagaci — autorská čtení, inzerce, veletrhy, komunikace s novináři, webové stránky... Souběžně s tím se věnuji i agentuře, obě činnosti spolu ale poměrně dost souvisejí. Agenturní činnost je převážně jednosměrná: nabízíte a jste závislí na tom, zda někdo jiný projeví zájem. Oproti tomu hostovské PR se skládá z nespočetných úkonů, u kterých je velmi pravděpodobné, že obratem či alespoň v dohledné době uvidím nějaký výsledek. Změnu po těch třech letech, kdy jsem pracovala jen z domu a věnovala jsem se pouze agentuře, jsem už rozhodně potřebovala...

ŽE BYCH ČETLA UŽ JENOM ZA PENÍZE, TO NE

Knížky, ke kterým se vracím? Třeba Fulghum... Ráda bych ve svém denním režimu měla chvíle, kdy si čtu jen tak, pro potěšení, ale to zatím moc nelze. Ale i při pobíhajících dětech a běžném provozu větší domácnosti jsem dokázala přečíst půlku románu přes den, protože jsem to např. neprozřetelně někomu z autorů slíbila. Ovšem že bych si přes den četla knížku „mimopracovně“, to v podstatě nepřichází v úvahu. Snad sem tam o víkendu, ale opravdu velmi zřídka, spíše ráno, když nemůžu dospát a v domě je ještě klid. A pak samozřejmě hlavně později večer, kdy už je zase klid. Ale že by mi má práce brala radost ze čtení, to ne, snad jen ten požitek někdy malinko deformuje, přistihuji se při úvahách, jak se asi bude knize dařit, ale to je snad pochopitelné... Jeden nejmenovaný bývalý kolega říká: „Já už čtu jenom za peníze,“ tak to já tak naštěstí nemám. Na knížku, která by mi mohla pomoci třeba v nějaké těžké životní situaci, tak na tu asi pořád ještě čekám... Zážitek z poslední doby? Moc se mi líbila kniha Bianky Bellové *Mrtvý muž*, také Enquistův životopis, zejména pasáže o dětství; u toho jsem si říkala, že by to takto rád napsal i můj tatínek, kdyby to uměl... A oba dva romány od Hermanse — *Temná komora Damoklova* a *Už nikdy spánek*. A momentálně čtu v rukopise nový román Ireny Douskové *Darda*. To bude moc hezká knížka, ale velmi smutná...

S jinými médii je to u mě takto: internet používám více či méně jen pracovně, rozhodně se nedá mluvit o nějaké závislosti, volný čas se opravdu snažím trávit úplně jinak. Sociálním sítím se zatím také úspěšně vyhýbám... Televizi máme doma poslední roky spíše kvůli dětem, je pěkně „utěsněná“ v odlehle místnosti, aby nikoho dalšího zvuk nerušil. Já si tak jednou za čtrnáct dní ráda pustím pečlivě vybraný film, ale to spíš stejně z DVD nebo ze záznamu na harddisku, málokdy se k televizi dostanu právě ve chvíli, kdy by dávali to, co opravdu chci vidět. Občas u televize žehlím nebo cvičím, ale to spíše zvolím nějaký hudební kanál. Filmy miluju, ale častěji se k nim opravdu

nedostanu, to je podobné jako s knížkami — samozřejmě že bych ráda četla víc, ale zatím to prostě nejde, to myslím každý, kdo pracuje (nejméně) na plný úvazek a má děti, kterým se chce věnovat, moc dobře zná. Zpravodajství v televizi nesledujeme už roky. Rádio doma neposloucháme nikdo, ale to nemá nic společného s médiem samotným, některé stanice bych poslouchala hodiny, a s velkou chutí, ale nerušeně — jako kulisu to opravdu ráda nemám. Dost často si rádio pustím v autě, půlhodinka do práce je na to ideální, odpoledne už většinou neposlouchám nic, spíše nechám volně proudit myšlenky a relaxuju nebo si pustím CD. Výtečné jsou audioknihy, o skvostné interprety jako Bára Hrzánová nebo Martin Stránský u nás není nouze, dobrý text v jejich podání ještě lépe vynikne.

Jak to bude s knihami tak za padesát let? Tohle odhadnout je opravdu těžké, ale asi stále půjde o koexistenci tištěných a elektronických knížek. Jak se to ale bude přelévat z jednoho do druhého, těžko říct. I knihovny se budou muset přizpůsobit... Lidé budou číst pořád. Existují různé vize, co se stane hrozného, ale ono se asi nic tak zásadního nestane...

Petr Bouda

Nar. 1959; antikvář. Vystudoval střední knihkupeckou školu v Luhačovicích. Od té doby pracuje jako antikvář — za dřívějšího režimu v rámci státního podniku Kniha, po roce 1989 jako soukromník.

Stresy čtvrtků jsem našťěstí zažívat nemusel

DĚDEČKOVA KNIHOVNA

Narodil jsem se v roce 1959 v Třebíči. Maminka s tatínkem žili v Myslibořicích, což je vesnička kousek odtud. Maminka byla učitelka a dostala tam umístěnku. Pocházela ze Zdounek u Kroměříže. Tatínek byl stavař a celý život pracoval jako stavbyvedoucí u Ingstavu. Je z Police u Jemnice. Když jsem měl rok, tak jsme se přestěhovali do Brna. Pokud mluvíme o knihách, tak mi okamžitě naskakuje můj děda, který měl docela velkou knihovnu a hodně se zabýval druhou světovou válkou. Jeho bratr byl za války ve francouzské cizinecké legii. No a dědečkova knihovna, tady jsem začínal se čtením. Určitě i pod jeho vlivem mě později začala zajímat válka a historie. Že by mi rodiče četli, to si moc nepamatuju, ale vím, že když jsem byl nemocný, tak mi vrazili do ruky *Krásy myslivosti*, kde jsem si prohlížel zvířátka. Taky si vzpomínám, že mi kdysi strčili Verneovu *Cestu kolem světa za osmdesát dní*, kde byly Hoffmeisterovy ilustrace, což bylo docela hrozný — vůbec se to k tomu nehodilo a mně to dost znechutilo Verna. Ještě že jsem pak narazil na Buriana. Jedna kniha, na kterou si vzpomínám, že mi ji četli, konkrétně otec, to bylo *Bylo nás pět*. Taky když teď dostávám do antikvariátu některé knihy, tak si matně vybavuju, že byly i v dědečkově knihovně — například Kubínovy *Pohádky*. Taky si pamatuju, že děda měl v knihovně něco z válečné sovětské literatury pro děti, taková ta propaganda, tituly už si nevzpomenou, možná jenom *Timur a jeho parta* nebo spíš *Syn pluku*.

Takže žádní *Broučci*, *Kája Mařík*. Toho se mi snažila vecpat teta, když už jsem uměl trochu číst, ale to mě vůbec nebavilo.

Když jsem začal chodit do školy, tak jsem číst ještě neuměl. Rozhodně jsem nebyl zázračné dítě, které by četlo už ve třech letech. Vzpomínám si, že když se četlo z *Pohádek a povídek pro malé čtenáře* takové to „Boudo, budko, kdo v tobě přebývá?“, tak se na mě všichni otočili a smáli se. Pak si taky vybavuju červený slabikář z jednašedesátého roku. Později pro mě hrály hlavní roli časopisy. To bylo kolem roku 1968. Pamatuju si na *Sedmičku* (to ještě nebyla *Sedmička pionýrů*), *Větrník*, pak taky *Junák*; vzpomínám si na první číslo, pro které jsem letěl kamsi do trafiky a vítězoslavně jsem si ho přinesl domů. Byla to éra dětských časopisů, knih ani ne. Snažil jsem se kupovat všechno, co šlo, od rodičů jsem na to vydyndával peníze. Tohle mě drželo tak do čtrnácti patnácti let. V té době se ale z *Junáka* stala *Pionýrská stezka*, z *Větrníku* *Pionýr*, kupoval jsem i *ABC*, což sice na mě bylo moc technické, ale i to jsem sbíral, protože tam byly kreslené seriály. A komiks, to pro mě tehdy bylo něco. Tady musím taky říct, že otec měl svázaný časopis *Mladý hlasatel*, tedy *Rychlé šípy*, a v něm Batličkovy povídky. A Batlička, to je úplně základní věc: krátké povídky, rychlá akce; to byla skvělá četba, která potom oslovovala ještě moje kluky. Taky jsem v této době chodil do knihovny, což byla malá pobočka Mahenovy knihovny na Jugoslávské. Odtud jsem si nosil hlavně mayovky a foglarovky. Jinak ani rodiče na knihách pro mě nešetřili. Snažil jsem se ale od nich hlavně vytáhnout peníze a kupovat si už knížky podle svých představ. To bylo tak kolem mých deseti a hlavně jsem četl kreslené seriály. Dokonce když někdo z příbuzných jel do ciziny, tak jsem po něm chtěl, aby mi dovezl komiksy, v jakékoli řeči. Měl jsem taky spolužáka Řeka, který měl maminku někde v Itálii a ona mu vždycky posílala časopisy, kde byly obrázky, různí indiáni, barevné obálky a tak. Bylo to sice italsky, ale vzbuzovalo to napětí a fantazii. Tím měl náš spolužák ochočenou celou třídu. Když mi bylo tak dvanáct let, tak už jsem začal chodit i po antikvariátech... a i tady mi šlo hlavně o kreslené seriály. Protože antikvariáty

byly jediné místo, kde se takové věci daly při troše štěstí nalézt. Z toho, co jsem kupoval, to byly hlavně mayovky, foglarovky a verneovky. Knížky se u nás dávaly hodně na Vánoce. Něco jsem dostával, na něco jiného jsem zase šetřil peníze. Pamatuju si třeba na Kiplinga (*Stateční kapitáni*), kde byly Burianovy ilustrace. Každá kniha, kterou ilustroval Burian, byla v té době vždycky atraktivní. Vzbuzovala úžasnou představivost a touhu po dobrodružství, které k tomu věku patří. Taky všechny věci z pravěku, hlavně Augusta a Štorch. Měl jsem moc rád *Mikulášovy patálie*,¹ které vycházely v *Ohníčku*. Rodiče kupovali taky hodně časopisů, například „Myčku“ (*My 68 atd.*), *Literární noviny*, později *Literární listy*, ale k tomu jsem se dostal až později, když jich byla hromada schovaných ve skříni.

KNIHKUPECKÁ ŠKOLA

Po základní škole jsem nastoupil (roku 1975) na knihkupeckou školu do Luhačovic. Až tady asi můžu mluvit o tom, že jsem přešel z dětské četby do dospělé. V té době jsem si taky začal pomalu přesouvat některé věci z rodičovské knihovny do své. Luhačovice byla sice jenom učňovka (maturitu jsem si dodělával až později), ale přicházeli sem lidi se zájmem o literaturu, pak tam byli lidi z různě postižených rodin, prostě lidi, kteří se nemohli dostat na gymply a tímto způsobem se snažili nějak udržet v kultuře, nebo lidi, které tam nasměrovali jejich rodiče... jako do jistého závětrí. A taky tam byli lidi, kteří byli víc poučení i politicky. Někteří z nich byli šíleně sečtělí, takový ten typ lidí, kteří jsou uzavření do sebe a pořád čtou, mají přečteno všechno, co jim rodiče vrazili pod nos... Jiráská, Kosmáka. Tato doba, to byl ale hlavně obrovský vliv skvělých profesorů uklizených do Luhačovic z důvodů, které s sebou přinesla sedmdesátá léta. Vzpomínám si na výbornou profesorku světové literatury, jmenovala se Hana Svobodová, a češtinářku Alenu Zezulovou. Zejména ta první u mě dokázala

1 René Goscinny: *Mikulášovy patálie* (francouzsky 1960, česky poprvé 1970).

úžasné nastartovat zájem o světovou literaturu. Takže po dvou měsících ve škole měl člověk chuť číst *Odysseu* a klasiky světové literatury. Sice jsem to nikdy asi celé nepřečetl, ale rozhodně jsem se do toho zakusoval. A hlavně jsem ty knihy chtěl mít v knihovně, abych se do toho mohl případně podívat. Živě si pamatuju, že paní profesorka české literatury do nás nacpala Hraběte. Do té doby jsem ho vůbec neznal a v tom věku nás úžasné oslovoval. Dělalí jsme z něho čtenářské pásmo a opisovali jeho básně. Taky jsem se už setkával s tím, co nemohlo být oficiálně publikováno, a občas jsem dostal do ruky i nějaký ten samizdat. Hodně mě ovlivnilo prostředí antikvariátu, kam jsem se dostal úplně zázračnou náhodou, i když jsem tam dříve už chodil. Měli jsme to na učňáku zařízené tak, že měsíc byla škola a měsíc praxe. V mém případě antikvariát, Luhačovice a Brno, antikvariát na České, dříve knihkupectví Píša. No a v antikvariátu pracovala spousta zajímavých lidí a taky jsem si tady začal uvědomovat, že něco je zakázané, něco není... člověk se začal daleko víc zajímat o období roku 1968: proč to je? Hrozně mě zajímalo číst tyto věci, aniž jsem to asi pořádně pochopil, ale pořád jsem na všem hledal, proč to je zakázaný. A tady jsem se k těm knížkám dostal — třeba ke Kunderovým *Směšným láskám*, *Žertu*, Hrabalovi a podobně. Antikvariátem na České taky denně procházela spousta pozoruhodných lidí, všelijakých hledačů, rázovitých typů, postav z oblasti kultury a lidí, které režim těch let všelijak semlel. Díky učňáku a antikvariátu jsem měl příležitost vybudovat si svou knihovnu.

Dostal jsem se k dobrým věcem, které normálně nebyly k mání a v pustotě sedmdesátých let nevycházely. Pokud jde o zakázané knihy, tak k těm jsem se v antikvariátu nedostal hned ze začátku, protože jsem byl obyčejný pešák. Chodilo to tak, že všechny knížky, které k nám lidi přinesli, se musely jmenovitě sepsat; to si dneska vůbec nedovedu představit. Ale tam na to byli lidi. A dřív, než se to dalo do prodeje, přišel z podniku člověk, který se nazýval obvodní instruktor a který každý den obešel všechny antikvariáty. Dokonce jsem jednou viděl takovou ručně psanou knihu, hodně tlustou, v níž měl

všechny ty autory a tituly zapsány. Probíhalo to tedy tak, že napřed on to musel všechno vidět a teprve pak se to mohlo prodat. Knížky, které se nesměly prodávat, se u nás v antikvariátu na České dávaly do sklepa. Co se s tím dělo dál, to nevím. Co po vyučení? To mi hrozila dvouletá vojna. Jenomže já jsem míval odmalička sennou rýmu a rodiče mě prozřetelně honili na různé alergologie, což jsem nakonec zúročil, takže po třech čtyřech letech různých přezkumů a píchání všelijakých injekcí jsem dostal modrou knížku. Pokud jde o maturitu, tak byla možnost si ji udělat jako nástavbu v Luhačovicích. Jenže tam některé kvůli nekázni nechtěli a já jsem byl mezi nimi. Takže jsem tři roky po vyučení normálně dělal v antikvariátu a pak jsem se přihlásil na střední knihovnickou školu v Židenicích, kde nabízeli pětileté studium při zaměstnání. Čtenářsky už mi to asi nic nového nepřineslo, už jsem se cítil být na tomto poli dost hotový, ale byly to pěkné časy studijního volna. Z učitelů je snad potřeba zmínit Víta Závodského; byl to takový pedant, člověk, který všechno věděl a všechno znal a neodpustil nic. Člověk u něj musel opravdu umět.

ŽENA — ROVNĚŽ ANTIKVÁŘKA

V té době jsem už měl taky rodinu; ženil jsem se ve svých čtyřiaadvaceti. Moje žena dělala se mnou v antikvariátu, ale ne už na České, ale na Rašínově (tehdy 9. května). Byla tedy taky z knihkupeckého prostředí. Pokud jde o naše děti (máme tři), tak těm jsem četl hrozně moc. Byl to hlavně rituál pravidelného čtení před spaním. Nebyl problém s literaturou; měl jsem nepřeborné možnosti. Největších úspěchů jsem dosahoval s knihou *Pohádky o mašinkách*.² Dělali jsme to někdy tím způsobem, že já jsem celou knížku nahrál během tak dvaceti večerů a děti si to pak pouštěly. Tím, jak se to četlo a pak poslouchalo, děti leccos znaly úplně nazpaměť. A taky musím říct, že jsme spoustu věcí později kupovali na kazetách, takže jsem si to

2 Pavel Nauman: *Pohádky o mašinkách* (poprvé 1942).

vlastně i dost ulehčoval. Je fakt, když nad tím tak přemýšlím, že děti u nás hodně knížky poslouchaly. Vzpomínám, že dcera u toho později vždycky něco dělala, nějakou rukodělnou práci, a byla neustále zvyklá něco poslouchat. Nicméně na čtení se pak chytly.

NA VLASTNÍ NOHY

Pokud jde o knihy v druhé polovině osmdesátých let, za takzvané přestavby, tak jsem si jich většinu obstarával stále přes antikvariát. A ty zajímavé, které vycházely oficiálně, jsem získával přes známé; všude v knihkupectvích jsem měl svoje vrstevníky. To všechno byl jeden podnik — antikvariát i knihkupectví. Takže stresy čtvrtků, jestli knihu dostanu, nebo ne, jsem naštěstí nemusel zažívat a litoval jsem kolegy, kteří v té době pracovali v knihkupectvích a zažívali ty čtvrtční hrůzy. V té době jsem byl už v jiném antikvariátu, což byl proti tomu prvnímu (na České) docela jiný svět. Vládl tam pan Dundr a já jsem byl jeden čas jediný mladý mezi lidmi, kteří byli před důchodem. A zatímco na České byla možnost si leccos ze zakázaných knížek vzít, tak na 9. května ne. Právě tady jsem se setkal s onou velkou knihou, kde byl ten seznam zakázaných knih. Vzpomínám si, že jsem si chtěl koupit Hrabalovy *Morytáty a legendy* a ten podnikový instruktor vytáhl knihu, kterou jsem viděl poprvé v životě, a tam mi ukázal, že *Morytáty a legendy* jsou v ní tam a tam. Jenomže já jsem se mu snažil říct, že na České to šlo, tak proč to teda nejde tady...? A pochopil jsem, že tady to asi nepůjde. Jestli se mě někdo snažil korumpovat? Jako ať mu schovávám knížky a on mi za to něco bokem šoupane? Ani ne, nebyl jsem tak vysoce postavený. Samozřejmě jsem něco schovával kamarádům a známým, ale jinak nic. Přiznám se, že jsem neměl moc rád ty lidi, kteří chtěli něco za něco. Buď mně ti lidi byli sympatičtí a potom jsem jim knihy normálně dával, nebo nic.

V roce 1983 jsem dostal nabídku, že by v Brně mohl vzniknout ještě jeden antikvariát, a jestli bych to nevzal. Kandidátů

bylo víc, ale protože antikvariát je spíš pro chlapa, protože se v něm tahají těžké krabice, tak to padlo na mě, a navíc to ani nikdo nechtěl. Bylo to místo pro jednoho, kde se nedalo bojovat o postup a budovat si kariéru — vedoucí, zástupci, podlízání na podniku a tak. Přešel jsem tak na Leninovu (dnes Kounicovu), což byl úplně malý kšeftík. Nějak jsem ani nemyslel, že bych dělal závratnou kariéru, spíše se mi líbilo, že tady budu sám. Vzal jsem to a jsem tu dodnes. Při přechodu k soukromému podnikání mi hodně pomohla skutečnost, že se nacházím v budově, která patří Církvi bratrské. Celé se to seběhlo takto: měl jsem spolužáka, který byl z Ostravy a který se ještě před převratem v roce 1989 snažil najít nějaké cestičky, aby si mohl zřídit soukromé knihkupectví. Ta doba už byla taková, že se tu a tam takové pokusy vyskytovaly. Myslím, že v roce 1988 vyšlo nějaké první povolení na různá řemesla a podobně. No a tomu mému spolužákovi se podařilo zřídit v Ostravě knihkupectví Artforum, které začalo fungovat snad už na přelomu let 1988 a 1989. Měl jsem pocit, že bych měl něco takového zkusit, ale zase jsem měl v té době malá děcka... A taky jsem se toho strašně bál. Žádný dobrodružný typ nejsem. Jenomže mému spolužákovi se dařilo, tak jsem i já pořád musel myslet na to, že bych snad taky mohl. Rozjel jsem to, když utichly všechny věci kolem Občanského fóra a začalo se uvažovat ekonomicky, takže někdy na začátku roku 1990. První krok byl, že jsem se šel do Církve bratrské zeptat, jestli by proti tomu nic neměli, jaké mají s tím místem záměry a jestli to třeba nebudou chtít pro sebe. Před rokem 1989 se svým majetkem nemohli nijak disponovat a museli respektovat, koho jim tam vrchnost dosadí do pronájmu. A oni mi to pronajali. Navíc to bylo v té době v Brně i první soukromé knihkupectví. Byl to sice pořád antikvariát, ale protože národní podnik Kniha se už pomaličku začal rozkládat, nikdo nevěděl co a jak, zmatek, nikdo nemohl nic zakázat, tak šlo dělat i jiné věci. Dušan Skála z Hosta mi sem navezl knihy, staré samizdatové *Hosty*; vzpomínám si, že první jsem měl Havlova *Moc bezmocných*. Prodej těchto knih, když to vezmu

ekonomicky, mi i přitahoval lidi — nebo spíše se zvyšovala sláva toho obchůdku a o to mi šlo především.

DEVADESÁTÁ LÉTA: PRODÁVALO SE ÚPLNĚ VŠECHNO

Ještě když se vrátím ke čtení, tak doba politického přelomu pro mě nějak zásadní zlom v této oblasti neznamenal. Věci, které začaly vycházet, jsem často znal; dostávaly se ke mně dřív i v samizdatu nebo v exilových vydáních. Spousta lidí mi je už za starého režimu půjčovala. Byl jsem antikvářem a určitým způsobem v centru kulturního dění, takže by se to vlastně dalo nazvat určitou protislužbou: když jsem lidem sehnal nějakou knížku, tak se dost často stalo, že oni mi půjčili na přečtení nějaký samizdat nebo něco, k čemu jsem já neměl přístup. Čím jsem si od devadesátých let dodnes prošel? Devadesátá léta — boom všelijaké zakázané literatury, známá věc, obrovské náklady všeho, *Tankový prapor* atd. Ale to je spíš normální knihkupectví. Tady v antikvariátu se uvolnila taky spousta věcí: Masaryk, hodně věcí z filozofie... Já osobně jsem se v té době snažil vyšperkovat výlohu něčím hodně zajímavým. A když jsem ráno přišel do kšeftu, tak tady stála fronta a všichni to okamžitě vykoupili. Přitom jsem se v té době bál pohnout jakkoli s cenami, protože jsem nevěděl a taky mně bylo blbý dát tam něco dražšího. Kdybych dal na knihu cenu 100 Kč, tak by se o tom mluvilo po celém Brně a cítil bych se jako vydřiduch. Ale věděl jsem, že to úplně v pořádku není, protože všechno bylo hned vykoupeno. Tak jsem se pomalu začal osmělovat. Největší šok pro mě byl, když jsem byl v Plzni u svého kamaráda a ten mi ukázal aukční katalogy z Prahy. Zjistil jsem, že věci, které já tady prodávám za pár korun, se tam prodávají za strašné ceny. Pokud jde o devadesátá léta, tak v té době se snad prodávalo úplně všechno. Taky jsem musel z toho, co lidi přinesli, vybírat, ale daleko míň než dnes. Hodně se v té době četla beletrie, protože teprve začínaly počítače, nebyla dévédéčka, takže knížka byla téměř jediným zdrojem zábavy. Zkrátka: prodávalo se hodně věcí, ale zase mezi knížkami nebyly tak

velké cenové diference jako teď — máte třeba knížku za osm set a na druhé straně za pět korun. Ze začátku devadesátých let jsem měl velký fofr (nákup i prodej); byl jsem jediný soukromý antikvariát. V té době jsem cítil od lidí velkou podporu. Sám jsem byl z toho podnikání i docela na nervy, protože jsem si půjčil nějaké peníze a nevěděl jsem, jestli se mi to podaří splatit. Taky jsem v době, kdy jsem začínal, potkal kamaráda, který začínal jako písmomalíř, a ten mi řekl: „Já ti tam udělám nápis, na ten obchod.“ A napsal mi tam velkým písmem moje jméno. A já jsem si pak říkal: „To je divný.“ A s hrůzou jsem se díval na to velký jméno v mojí výloze. Nebylo to zkrátka zvykem, žádné obchody se jménem nebyly. Bylo to strašně osobní. Dnes už je to asi docela nepochopitelné.

DNES: SPOUSTA VĚCÍ KONČÍ V KRABICI

Co se změnilo? Ceny, větší diference, ale o tom jsem už mluvil. Neřekl bych, že je to změna k horšímu; já sám za sebe jsem docela spokojený. Spousta věcí končí za pět v krabici. Musí se taky daleko víc vybírat než dřív, tehdy se prodalo leccos. Ale typ lidí chodí zhruba stejný, akorát jich je možná míň. Pořád zůstávají a neustále se obměňují ti mladí intelektuálové kdoví už kolikáté generace. Kdysi jsme měli ty generace pro sebe očíslovány. Zadumané a tajemné čtenářky poezie. A pak takoví ti hledači, lidi, kteří se vrtají ve svém, jsou umanutí pro svou věc a antikvariát je pro ně pořád dobrodružstvím, stejně jako je dobrodružstvím pořád pro mě. Ale je tu úplně nový fenomén: za poslední dva tři roky výrazně přibýlo slovenských studentů, kteří si kupují beletrii v češtině... a taky hodně české literatury. To mě těší. Češi by to obráceně asi nedělali. Další zlom je: konec německy psaných knížek. V devadesátých letech to byl obrovský boom — jezdilo sem v té době hodně Němců kupovat německé knihy. Byla jich tady spousta a byly pro ně ohromně levné. Co se nevyprodalo a nezlikvidovalo v padesátých letech — to se vyvezlo po roce devadesát. Dnes už ne, nemám skoro žádnou nabídku německých knížek. Lidi téměř

nic zajímavého v němčině nenosí. Němci dnes nejezdí vůbec, je to, jako když utne. Kdy to skončilo? Asi tak před pěti lety.³ Pokud se budeme bavit o věcech ekonomických, tak s těmito knihami jsem měl největší kšefty v devadesátých letech. U německých knížek si člověk mohl dovolit větší cenový skok než u českých, protože to tak nekřičelo. Tenkrát kdybych dal do výlohy nějaké první vydání Hrabala za dvě stovky, tak to ví celé Brno a mám po reputaci. Internet? Na to jsem se nedal.⁴ Důvod je prostý, nechce se mi. Nevím, možná mi ujíždí vlak, ale nedělám to kvůli tomu, že tady ten obchod je zajetý, funguje a mě to baví tak, jak to je. Stejně mi to vezme celý den času, proto už nehodlám doma sedět a blbnout a dávat knížky na internet, s někým si dopisovat a běhat na poštu. Třeba bych na tom ještě něco vydělal, ale proč? Člověk taky musí trochu žít. A taky si myslím, že tento antikvariát se mnou skončí. Děti dělají úplně něco jiného a já je do ničeho nutit nebudu. Navíc ani nejsem moc internetový typ, akorát uvažuji o tom, že bych si udělal základní stránky. Ale že bych na ně cpal nabídky, fotil obálky, to ne. Kniha, kterou jsem prodal za nejvíce? Bylo to asi 100 tisíc a byl to Homannův *Atlas*.⁵ Bylo to někdy v devadesátých letech a koupil si to člověk, který s tím kšeftuje. Donesla ho nějaká paní, vzal jsem to do komise, domluvil jsem se s ní na nějakých procentech. Byl jsem silně nervózní, že tady mám knížku za takové peníze, a tak jsem to na noc pro jistotu z výlohy vytahoval. Ale za dva za tři dny to bylo prodáno, určitě pod cenou, a atlas jistě odešel na trh v Německu. Možná to někdo rozřezal a prodával to jako jednotlivé listy. Z českých knížek jsou nejdražší různá první vydání — Seifert, Nezval, hodně drahý je Sudek. Je toho hodně, ale co to vlastně znamená drahé? Musím říct, že drahých knížek se trochu bojím. Co si například počít s Váchalem za půl milionu, kde hledat solidního kupce? Je to hrozná zodpovědnost, zvlášť pro nás antikváře.

3 Čtenářská biografie nahrávána v roce 2011.

4 V roce 2012 (rok po nahrávání) z iniciativy dcery, která u něj začala pracovat, už ano.

5 Johann Baptist Homann: *Grosser Atlas ueber die ganze Welt* (první vydání 1716), soubor map podle rytin Christophu Wiegla.

V TĚŽKÉ ŽIVOTNÍ SITUACI MI POMOHLA KNIHA
JANA SOKOLA

Kniha, která mi pomohla v těžké životní situaci? To vím úplně přesně. Byla to kniha od Jana Sokola *Zústat na zemi* (z edice Rozhovory nad Biblií), šlo o přepisy pořadů z rozhlasu. Pro mě má vůbec Jan Sokol velkou váhu. Byla to doba, kdy mi umírala žena. Knihu, ke které se vracím, snad ani nemám, ale spíš autora. Je to I. B. Singer. Teď čtu, mám to pod pultem, *Rodinu Moskatovu*, úžasná knížka, to je úplně jak scénář. Tam najdete popsanou celou atmosféru staré židovské Varšavy, jak kuň někde zahrabal kopytem, jak šel někdo přes noční náměstí. Mám moc rád ten životní přesah v židovské literatuře. Od Singera mám asi nejradši *Otroka*. V současné době už moc neobjevuju, spíš se motám kolem věcí, které se mi někdy líbily. Souvisle toho přečtu málo. Spíš do spousty knih nahlížím. Souvisí to evidentně s mým povoláním. Člověk si tu vypěstuje určitou roztěkanost. Neustále vám totiž přichází něco nového a zajímavého do ruky. Všechno se tak všelijak motá, jedno se překrývá druhým, takže i spoustu věcí nedočtu. Přečíst tak tlustou knihu, jako je *Rodina Moskatova*, to se mi moc často nepodaří.

Když čtu, tak se u toho snažím sedět, protože když si lehnu, tak je konec. A ono se u čtení hrozně chce ležet. Mám kamarády, kteří toho mají přečteného stokrát víc než já; čtou silné romány. Nechápu, jak je to možný. Já na to nemám sílu. Takže čtu spíš kratší věci nebo mě to musí hodně chytit. Snažím se číst na dovolené, ale většinou je to tak, že si vezmu dvacet knížek, což je špatně, protože to chce se už doma rozhodnout pro jednu či dvě a ostatní nechat doma. Jakmile tam těch knížek máte deset, je z toho guláš a nic nepřečtete pořádně. Jsou ale knížky, u kterých vydržím. Teď, když čtu *Rodinu Moskatovu*, tak na všechno ostatní kašlu, i na *Respekt*, který se jinak týden co týden snažím číst. S novinama jsem už téměř skoncoval. Pokud jde o televizi, tak ji ke svému životu už nepotřebuju. Docela by se mi ale někdy líbilo sednout si k ní se synem a dívat se na nějaký ten sport; nikdy k tomu však bohužel nedošlo.

Z rozhlasu poslouchám hlavně Vltavu, na ní „Čajovnu“. A taky sleduju „Osudy“, opět ale z archivu. Vůbec internetový archiv je skvělý vynález. Na ČRo poslouchám pořad „Jak to vidí“, nejradši Kosatíka, Halíka, Cílka a Malého; výborná je i Šiklová, Hoffman nebo Petránek. Na internetu si použítím hlavně muziku — na YouTube a Myspace. Na YouTube si také dopřávám staré filmy, nedávno jsem tam objevil třeba Hrabalovy a Herzovy *Sběrné surovosti*. Pro mou práci je internet úžasný zdroj na hledání věcí z branže... a taky na srovnání cen.

Kam se tak za padesát let knihy posunou? Rozhodně knížka ztratí funkci vyplnění volného času. Bude to moc namáhavé. Lidi jsou líní číst. Podle mého soudu bude hlavně beletrie a zábavná četba obrovsky na ústupu, počítaje v to i detektivky. Člověk, který si sem ještě dnes přijde pro McBaina nebo pro Chandlera, to už číst nebude, protože pro něj bude snazší zmáčknot nějaký knoflík. Když přijdu do knihkupectví, stále žasnu, kolik je nových titulů, a ještě víc žasnu nad tím, že to lidi kupují. Ale to je jiná věc. Já se na to dívám očima antikvariátu, přitom beletrii dnes prodávám za cenu třicet až čtyřicet korun, venku v krabici za pět korun. Za víc to nejde. Leda snad něco novějšího, například Murakami, ale klasika, takoví ti Feuchtwangerové, to ne. Dneska se taky daleko víc knížek než dřív vyhazuje. Holt co chcete dělat s tím, když třeba *Židovka z Toleda* vyšla v tak vysokém nákladu; zpátky ji už mezi lidi nevrátíte. Ze stotisícového nákladu časem zůstanou mezi lidmi tak dva tisíce, zbytek se vyhodí. Co bude za padesát let s antikvariátem? To bude hodně souviset s tím, jaký charakter bude mít knížka. A ta bude mít daleko víc charakter uměleckého díla. Daleko víc se budou hledat knihy proto, že je někdo ilustroval, někdo vydal, někdo se jim postaral o grafickou úpravu. Bude tady pořád určité množství lidí, kteří se s knihou rádi potěší, ale to není záležitost masové beletrie čili můj modelový příklad Feuchtwanger. Udrží se dětské knížky, ale musí být hezké, pěkný obal, známý ilustrátor, kterého někdo bude sbírat, z jiných

knížek to a to vydání, staré vlastivědy, národopisné věci, čísla starých časopisů. Spíš se to všechno posune k tomu, že knížka nebude spotřební zboží, ale umělecký artefakt. A tohle je šance pro antikvariát. Spíše vše bude zaměřeno na sběratelství, bude vše v omezenější míře, člověk se touto prací, pokud nebude chtít mít deset zaměstnanců, užívá.

Václav Burian

Nar. 1959; do roku 1989 se živil jako chemický dělník, domovník atd. Po roce 1989 vystudoval polonistiku na FF UP v Olomouci; před Listopadem i po něm překládal z polštiny; působí i jako novinář (redaktor a spoluvydavatel časopisu *Listy*).

S věkem se snadněji začítám do *non-fiction* než do *fiction*

DOMA SE ČETLO

Narodil jsem se v Přerově, ale mým městem je Olomouc. V Přerově jenom rodiče měli známého porodníka. Maminka byla středoškolská profesorka, učila češtinu a angličtinu, ale patřila ke generaci, která byla nucena angličtinu vystudovat bez toho, aby kdy nějakou anglicky mluvící zemi navštívila. Vyhýbala se proto živým Angličanům, sama měla ze sebe legraci. Otec měl tři vysoké školy, všechny přírodovědné: medicínu, přírodní vědy a farmacii. Profesí byl hygienik a epidemiolog. Knihovnu jsme měli velkou. Když jsem byl malý, žil s námi dědeček, otcův otec, který byl také lékař, vojenský doktor a velký čtenář. Myslím, že i díky němu mám vztah ke knížkám. Pamatuju si, že když luštil důmyslnější křížovky, tak k tomu měl Brehma a různé naučné slovníky. Od něj jsme s bratrem dostávali knížky, kde je napsáno „Od dědečka k Vánocům“ a podobně, všechny moc pěkné — Holanův *Bajaja*, Trnkova *Zahrada*, Hrubínovo *Říkejte si se mnou*.

Dědeček i otec byli členy komunistické strany, jako sloučení sociální demokraté. Dědeček strávil první válku na frontách jako lékař, druhou z velké části ve vězení v Breslau¹ jako

¹ Dnes Vratislav (polsky Wrocław).

příslušník Obrany národa. Že se jako demokraticky smýšlející socialisté nechali převést ke komunistům, bylo do značné míry ze strachu, jak mi otec později přiznával. Snad hlavně aby dostudoval. Dědeček taky už mohl mít ve svém věku a po těch dvou válkách všeho dost. Ovšem právě vzhledem k těm východiskům se otec myslím nadchl pro obrodný proces v KSČ.

Doma se četlo. Myslím, že to nebyl pravidelný večerní rituál, ale o knížkách se mluvilo. Ještě bych vděčně měl vzpomenout na paní Františku Janečkovou, která byla u dědečka už před válkou jako služebná, nevdala se a zůstala až do smrti u nás. Byla to taková spíš babička, řekněme trošku rozmazlující... Ona taky ráda četla. Byla z vesnice od Prostějova, z Krumsína, používala spoustu hanáckých slov, různá úsloví („Na Boží narození o bleší převalení“), *šiška* byla *baruša*, ráno nás někdy budila slovy: „Stávě, só tu s kozó!“ Často se mi něco takového z paměti vynoří, to byla ještě součást, zbytek, živého folkloru, i když něco už je možná z nějaké knížky. Nám s bratrem nejenom četla, ale i vyprávěla o svém dětství a mládí.

Pokud u nás byla živá nějaká tradice aspoň v pozadí, tak moravská venkovská katolická. V dědečkově knihovně byli dost zastoupeni autoři jako Čep nebo Durych. S Durychem byl dědeček na Hradisku kolega. Asi neměli kdovíjak vřelé vztahy, ale museli se potkávat a o Durychovi se mluvilo s uznáním. Doma taky panovala úcta ke kněžím; otec měl mezi nimi přes Červený kříž přátele, v šedesátých letech takové věci byly možné. Vzpomínal, že když byly zavřené vysoké školy a pracoval jako praktikant v lékárně, knížky si chodili s kamarády půjčovat k dominikánům, kde také vedli zajímavé debaty. Silvestr Brait² byl pro něj pojem a autorita vždycky. Otec četl hodně, ale myslím, že skončil v zásadě první republikou, nová literatura ho zvláště nezajímala, ani když jsem pak měl slušný přísun samizdatů. Co pamatují, četl skoro jen chytré detektivky, z nich měl velkou knihovnu,

2 Silvestr Brait (1898–1962), katolický kněz, příslušník dominikánského řádu, básník, literární kritik, zakladatel revue *Na hlubinu*, v roce 1950 zatčen a ve vykonstruovaném procesu odsouzen k patnácti letům vězení.